

tempos
arqueólogos

▷ TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L.
CIF B70608948
📍 Arquitecto Domingo A. de Andrade, 12 b
15704 - Santiago de Compostela (A Coruña)
☎ 881 97 27 67 ✉ info@tempos.es
🌐 www.tempos.es 📱 TemposArqueologos

INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

Informe-Memoria

Data: Xullo 2024

Promotor: Universidade de Santiago de Compostela

Arqueólogo director da intervención: Mario César Vila

Arqueólogos redactores do informe: Sergio Sánchez García
Mario César Vila

Expte. S. Arqueoloxía: 02.O.652.2023.001

Código SXPA: CT 102A 2023/766-0

Expediente Tempos Arqueólogos S.L.: T-23-088

GOBIERNO DE ESPAÑA

MINISTERIO DE LA PRESIDENCIA, RELACIONES CON LAS CORTES Y MEMORIA DEMOCRÁTICA

SECRETARÍA DE ESTADO DE MEMORIA DEMOCRÁTICA

Firmado por ***0056** MARIO CESAR (R: ****0894*) el día 23/07/2024 con un certificado emitido por AC Representación

▷ TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L. ▷ CIF B70608948
✉ info@tempos.es 🌐 www.tempos.es 📱 TemposArqueologos
☎ 677 164 635 ☎ 650 337 454

Empresa inscrita no Rexistro Mercantil con número de protocolo 2020/58, asiento 79,
Diario 112, inscripción primeira de folla SC50498, folio 62, tomo 373, Sección Xeneral de
Sociedades

D-U-N-S ® 469525121

Contido

1. Ficha técnica do proxecto	4
2. Abreviaturas e signos	5
3. Introducción	6
4. Normativa aplicable	7
5. Contexto da investigación e antecedentes.....	18
6. Localización do ámbito de traballo.....	34
7. Formulación da intervención e obxectivos	35
8. Metodoloxía da intervención arqueolóxica	43
8.1. Estratexia de escavación	43
8.2. Rexistro da información	46
8.3. Fichas de rexistro.....	50
8.4. Material arqueolóxico	58
9. Resultados da intervención.....	59
9.1. Sondaxe 1. Sector 100.....	59
9.1.1. Índice de Unidades Estratigráficas	74
9.1.2. Matriz Harris da Sondaxe 1	75
9.2. Sondaxe 2. Sector 200.....	76
9.2.1. Índice de Unidades Estratigráficas	89
9.2.2. Matriz Harris da Sondaxe 2	90
9.3. Outros traballos realizados: Prospección por metalodetección.....	91
9.4. Índice Fotográfico	96
9.5. Táboa de restos exhumados durante a intervención	102
10. Materiais arqueolóxicos.....	104
11. Conclusións	105
12. Temporalidade da actuación	108
13. Relación nominal do equipo que participa na intervención.....	109
14. Documentación anexa e certificados	111
14.1. Permiso do Bispado de Astorga	111

14.2.	Notificación á Fiscalía de Sala de Dereitos Humanos e Memoria Democrática.....	112
14.3.	Prevención e riscos laborais.....	113
14.4.	Rexistro de empresas acreditadas.....	117
14.5.	Calidade.....	118
14.6.	Protección de datos.....	122
15.	Planimetría e anexos.....	123

Plano 1. Localización da área de traballo (E. Gráfica).

Plano 2. Situación da área de traballo (E. Gráfica).

Plano 3. Localización da sondaxe realizada respecto a Igrexa de O Castro sobre PNOA (E. Gráfica).

Plano 4. Perfiles E, S, W e N. Planta final da Sondaxe 1. (E. Gráfica).

Plano 5. Fotogrametría final xeorreferenciada. (E. Gráfica).

Plano 6. Dispersión dos restos óseos exhumados durante a intervención. (E. Gráfica).

Plano 7. Planta e Perfil S da sondaxe 2. (E. Gráfica)

Fichas Estratigráficas

Fotogrametrías

1. Ficha técnica do proxecto

Título do proxecto:	Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa con vítimas da represión franquista no cemiterio de San Pedro de Castro (Pexeiros-Viana do Bolo-Ourense)
Actividade:	Sondaxes arqueolóxicas
Clasificación da actividade:	Ligada a programa de investigación
Municipio:	Viana do Bolo
Parroquias:	Pexeiros (Santa María)
Provincia:	Ourense
Supervisión:	Consellería de Cultura, Educación e Universidade
Promotor:	Universidade de Santiago de Compostela
Arqueólogo director:	Mario César Vila
Arqueólogos redactores:	Sergio Sánchez García Mario César Vila
Empresa arqueolóxica:	TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L. CIF B70608948 Telf. 650 33 74 54 – 677 164 635 info@tempos.es www.tempos.es

2. Abreviaturas e signos

a.C.	Antes de Cristo
AD	Anno Domini
BIC	Ben de Interese Cultural
BP	Before Present
Cal	Calibrado
d.C.	Despois de Cristo
DOG	Diario Oficial de Galicia
DXPC	Dirección Xeral do Patrimonio Cultural
GAC	Gaceta de Madrid
GPS	Global Positioning System
LIDAR	Light Detection and Ranging ou Laser Imagin Detection and Ranging
LPHE	Lei 16/1985, de 25 de xuño, de Patrimonio Histórico Español
M	Metros
m.s.n.m.	Metros Sobre o Nivel do Mar
N	Norte
O	Oeste
PBA	Plan Básico Autonómico
PE	Plan Especial
PEPRI	Plan Especial de Protección e Reforma Interior
PXOM	Plan Xeral de Ordenación Municipal
S	Sur
UE	Unidade Estratigráfica
UEM	Unidade Estratigráfica Muraria

3. Introducción

Redáctase a presente memoria relativa a sondaxes arqueolóxicas en conformidade co disposto na Lei 5/2016, de 4 de maio, do Patrimonio Cultural de Galicia, no Decreto 199/1997 de 10 de xullo polo que se regula a actividade arqueolóxica na Comunidade Autónoma de Galicia coa finalidade de dar conta dos traballos realizados no interior do recinto do cemiterio de San Pedro do Castro (Pexeiros), no concello de Viana do Bolo (Ourense), no marco da investigación que se está levando a cabo ao abeiro do Convenio de Colaboración entre a Vicepresidencia Segunda e Consellería de Presidencia, Xustiza e Deportes, a Consellería de Cultura, Educación, Formación Profesional e Universidades da Xunta de Galicia e a Universidade de Santiago de Compostela para a realización de actuación dentro do Plan Cuadrienal 2021/2024 de Memoria Democrática en Galicia 2023.

O dito convenio ten como obxecto establecer as condicións polas que se rexerá a colaboración entre os organismos sinalados para levar a cabo as tarefas do Plan Cuadrienal de Memoria Democrática, o cal integra tres liñas estratéxicas fundamentais das políticas públicas de Memoria Democrática que se pretenden desenvolver ao longo do período (2021-2024), aínda que os seus obxectivos sexan revisables de forma anual. Estas liñas estratéxicas son:

- Localización, exhumación e identificación de vítimas.
- Divulgación de traballos efectuados e resultados conseguidos.
- Dignificación dos lugares de enterramento e promoción dos lugares de memoria.

4. Normativa aplicable

No ámbito da normativa internacional, ademais do recollido nas convencións e tratados relativos á actividade arqueolóxica propiamente dita, cómpre ter en conta que o Estado español ratificou no ano 2009 a Convención Internacional para a Protección de todas as Persoas contra as Desaparicións Forzosas de 2006.

Segundo o artigo 2 da Convención, enténdese por desaparición forzada “o arresto, a detención, o secuestro ou calquera outra forma de privación de liberdade que sexan obra de axentes do Estado ou por persoas ou grupos de persoas que actúan coa autorización, o apoio ou a aquiescencia do Estado, seguida da negativa a recoñecer dita privación de liberdade ou do ocultamente da sorte ou o paradiro da persoa desaparecida, subtraéndoa á protección da lei”.

A Convención non só establece a obrigaón dos Estados de tipificar este tipo de delitos e castigos conforme á súa gravidade, senón que sinala tamén o deber das administracións públicas de buscar, de oficio, ás persoas sometidas a desaparición forzada, así como esclarecer a sorte das mesmas. Do mesmo xeito, recoñece o dereito dos familiares e achegados a coñecer a verdade sobre o acontecido cos seus seres queridos. En consecuencia, o cumprimento das obrigaóns – de investigación das denuncias e a localización dos corpos – deben ser tarefas asumidas pola autoridade e realizadas cos recursos necesarios e apropiados para ilo (art. 24).

Por outro lado, a Lei 52/2007, de 26 de decembro, pola que se recoñecen e amplían dereitos e se establecen medidas en favor dos que padeceron persecución ou violencia, por razóns políticas, ideolóxicas, ou de crenzas relixiosas, durante a Guerra Civil e a Ditadura, dispón no seu artigo 1 que o obxecto da norma é “recoñecer e ampliar

dereitos a favor dos que padeceron persecución ou violencia, por razóns políticas, ideolóxicas, ou de crenzas relixiosas, durante a Guerra Civil e a Ditadura, promover a súa reparación moral e a recuperación da súa memoria persoal e familiar, e adoptar medidas complementarias destinadas a suprimir elementos de división entre os cidadáns, todo ilo con fin de fomentar a cohesión e solidariedade entre as diversas xeracións de españois en torno aos principios, valores e liberdade constitucionais".

Ademais, engádese que se pretende "o fomento dos valores e principios democráticos, facilitando o coñecemento dos feitos e circunstancias acaecidas durante a Guerra Civil e a Ditadura, e asegurando a preservación dos documentos relacionados con este período histórico e depositados en arquivos públicos".

A lei obriga ás Administracións Públicas a facilitarlle, no marco das súas competencias, aos descendentes directos das vítimas que así o soliciten, as actividades de indagación, localización e identificación das persoas desaparecidas violentamente durante a Guerra Civil ou a represión política posterior e cuxo paradoiro se ignore (art. 11), para o cal as administracións Públicas competentes autorizarán as tarefas de prospección encamiñadas á localización de restos das vítimas de acordo coa normativa sobre patrimonio histórico e o protocolo de actuación (art. 13).

Este protocolo ao que se alude foi publicado no Boletín Oficial do Estado (BOE núm. 232, de 27 de setembro de 2011) por medio da Orde PRE/2568/2011, de 26 de setembro, logo do Acordo adoptado polo Consello de Ministros a tal efecto na súa reunión do día 23 de setembro do 2011.

O protocolo elaborouse coa finalidade de servir como guía metodolóxica e procedimental, coa finalidade de servir de referencia

para os que desexan iniciar un proceso de busca, recuperación e identificación de persoas desaparecidas, naqueles casos nos que non exista un protocolo de actuación aprobado pola Comunidade Autónoma que corresponda.

Segundo o recollido no devandito protocolo¹, considérase que a apertura e exhumación dunha foxa común é unha tarefa interdisciplinaria e que require a intervención de historiadores, arqueólogos e especialistas forenses.

A solicitude para a realización de traballos relativos á apertura e exhumación dunha foxa debe ser presentada, tal e como se sinala no protocolo de actuación, para que sexa aprobada pola Comunidade Autónoma correspondente e pola entidade local na que se atopen os restos, e debe ir acompañada dun proxecto no que, sempre que sexa posible se acrediten os seguintes extremos:

- Identificación do organismo, asociación ou particular que promove a actuación e razóns para ilo.
- Estudo documental previo sobre a localización da foxa e dos individuos que poden aparecer.
- Identificación do equipo técnico que procederá á exhumación, con identificacións dos responsables.
- Características esenciais do proxecto de intervención arqueolóxica e, no seu caso, da investigación forense a realizar.
- Calquera outro dato que sexa de interese para a avaliación e viabilidade do proxecto.

Una vez que a Administración autorice as actuacións contidas no proxecto, o procedemento constará das seguintes fases:

- Investigacións preliminares.
- Intervención arqueolóxica.
- Investigación forense dos restos humanos.
- Informe final.
- Destino final dos restos.

En canto á intervención arqueolóxica, o protocolo distingue tres apartados: informes e autorizacións, as actuacións propiamente ditas e o informe final.

En canto aos informes e autorizacións, os promotores da exhumación deben realizar as seguintes actuacións:

- Elaborar un informe previo sobre a localización e características da foxa.
- Elaborar un proxecto de intervención único que englobe, como primeira fase, a de prospección do entorno da foxa, para a súa localización exacta, e unha segunda fase de escavación, a non ser que o proxecto soamente contemple un dos aspectos, por pospoñer a segunda ou por estar a primeira xa realizada.

O contido do proxecto será o seguinte:

- Descrición dos traballos de arqueoloxía e planificación.
- Metodoloxía, no que deberá consignarse no caso da prospección a execución de tarefas de observación e/ou uso de métodos xeofísicos de teledetección. Tanto na

prospección como na escavación, explicitarase a metodoloxía empregada no rexistro de datos e documentación, o tratamento e depósito dos materiais. Deberanse empregar as técnicas de prospección máis adecuadas, segundo o estándares de investigación admitidos internacionalmente.

- Medios humanos e materiais.
 - Tempo de execución da intervención ou data de inicio dos traballos.
 - Custo previsto da intervención.
- Solicitar os permisos e autorización correspondentes.
- Permiso por escrito dos familiares dos falecidos ou dos seus representantes legais. No caso necesario, tanto a entidade local como a Comunidade Autónoma onde se localicen os restos deberán realizar publicacións en taboleiros municipais, boletín provinciais ou autonómicos ou diarios de maior difusión. A oposición por parte de calquera dos familiares ou das entidades que os representan á exhumación deberá ser ponderada pola Comunidade Autónoma, á vista do cal, e tendo en conta os intereses dos familiares en primeiro termo, logo de darlle audiencia a estes interesados, decidirá a realización total, parcial ou a non realización dos traballos.
 - Acceso aos terreos: no caso de que se trate de terreos de titularidade pública, as autoridades competentes autorizarán, salvo causa xustificada de interese público, a ocupación temporal dos terreos. Si se trata de terreos de

titularidade privada, deberase obter o consentimento dos titulares de dereitos afectados sobre os terreos nos que se atopen os restos. Se non se obtivese o dito consentimento, deberáselle comunicar á Administración competente para o inicio dos trámites para a ocupación temporal dos terreos. A ocupación temporal dos terreos terá a duración estritamente necesaria para a realización das tarefas de prospección e escavación e rexerase polo previsto na normativa aplicable en materia de expropiación forzosa. As actuación reiniciaranse cando se resolva o expediente administrativo sobre ocupación dos terreos.

- Deberase solicitar autorización para realizar as tarefas de prospección, exhumación, e identificación á Administración titular dos terreos. Ademais deberase cumprir cos requisitos establecidos polas Comunidade Autónomas en canto a escavacións arqueolóxicas (obtención de permisos, rexistro de materiais, prazos, etc.). Tamén se necesita o correspondente permiso da entidade local onde de atopen os restos, nos casos en que resulten afectadas as competencias de execución que corresponden aos municipios ou outros entes locais (cemiterios e servizos funerarios, execución urbanística, obras ou outros servizos).
- Os achados poñeranse inmediatamente en coñecemento da entidade local correspondente, da Comunidade Autónoma, Policía ou Garda Civil, así como ao Xulgado de Instrución competente. Si se trata de terreos adscritos á Administración Xeral do Estado ou as súas entidades instrumentais, tamén de poñerá no seu coñecemento.

Xa no relativo as actuacións propiamente ditas, o protocolo especifica que os pasos a seguir son os seguintes:

- Planificación: dirección, identificación dos membros do equipo, distribución de tarefas, plan de escavación, material necesario. Respecto aos membros do equipo, e na medida en que así o requiran as necesidades de exhumación, articularase a participación de todos ou algún dos seguintes técnicos:
 - Arqueólogos: dirixirán a actuación dende o punto de vista da arqueoloxía. Sería preferible que tiveran experiencia na escavación de necrópoles.
 - Expertos en antropoloxía forense: realizarán a investigación *in situ* cando sexa necesaria e a vixilancia do traslado dos materiais.
 - Expertos en medicina forense: se a exhumación se realiza dentro dun cemiterio.

Por outra parte, o material necesario dependerá da localización da foxa, así como do número de persoas cuxa localización e exhumación se pretende. Débese dispor do equipo de escavación necesario segundo os estándares da investigación recoñecidos internacionalmente, sendo recomendable o uso de instrumentos pequenos como palustres, brochas, espátulas de madeira e instrumentos odontolóxicos. A utilización de medios mecánicos deberá ser excepcional e xustificada en cada caso.

- Documentación das tarefas realizadas. A título de exemplo, e como referencia, a documentación podería facerse en texto, debuxo, foto e vídeo. Debese fotografar a zona de traballo antes de iniciar as tarefas e despois de que conclúan. Así mesmo,

elaborarase un “Diario” das actuacións, especificando os técnicos que interveñen, tempo de dedicación e as incidencias que se produzan.

En tal sentido, débese documentar sobre o terreo calquera dato que axude na identificación dos restos, a recollida de calquera elemento asociado aos individuos (efectos persoais, restos de tecidos, etc.) ou aos feitos ocorridos (casquillos e restos de munición, etc.).

- Escavación: aos procedementos de escavación asistirán, si así manifestaron o seu desexo, os familiares directos das vítimas. Son de aplicación ás intervencións arqueolóxicas as previsións do título V, relativas ao patrimonio arqueolóxico, da Lei 16/1985, de 25 de xullo, sobre o Patrimonio Histórico Español, así como as normas aprobadas sobre esa materia polas CCAA. Estes procedementos axustaranse aos estándares de investigación recoñecidos internacionalmente. A tal fin, estímase de especial importancia actuar tendo en conta as seguintes consideracións:
 - Débense ter en conta os fundamentos do procedemento de escavación en canto a referencias métricas, extracción ordenada, cribado de terras, toma de mostras, retirada de terras, observación dos perfís de gabiá, protección do lugar, recolección de evidencias, observación do material *in situ*, tratamento dos restos, etc.
 - É fundamental o establecemento dun perímetro de seguridade, balizado e protexido para evitar o deterioro ou espolio dos restos, ao que só teña acceso o persoal autorizado. En todo caso débese poñer especial coidado e meticulosidade na conservación e non deterioro dos materiais extraídos.

- En caso de localización de restos, comunicáraselle tanto á Comunidade Autónoma, como á entidade local, ao Xulgado de instrución competente, como á policía ou garda civil a entidade e características dos achados.
- Levantamento de restos: realizarase sempre coa participación de expertos en antropoloxía forense, garantindo a cadea de custodia a fin de reflexar todas as incidencias da mostra, dende que se realiza a toma ata que se destrúe ou devolve.
- Custodia dos restos e extracción de mostras: os expertos elixirán mostras que sexan significativas para proceder á identificación dos restos achados e que permitan un mellor análise para os fins deste protocolo. En canto ao resto dos achados, se non fora factible o seu traslado ao laboratorio que realice as análises, serán ou ben trasladados ao cemiterio do municipio, ou ben a aquel lugar que o Concello especifique, ou ben, manteranse debidamente protexidos e referenciados, no lugar do achado. A opción a elixir será a que apunten os expertos en antropoloxía, de acordo cos medios que ofrezca o Concello ou a Comunidade Autónoma, e sempre tendo en conta a necesidade de identificación e preservación dos restos. En calquera caso, o traslado e a preservación realizaranse de acordo cos Regulamentos de Policía Sanitaria Mortuoria vixentes en cada Comunidade Autónoma, a normativa local que sexa de aplicación ao caso, ou a estatal, no suposto de que os restos se foran a trasladar a outro país.
- Traslado de mostras: deberanse reflexar e arquivar datos na toma de mostras, na conservación, no transporte, na entrada ao laboratorio, durante o análise, e despois da análise. O informe, en todo caso, debe axustarse á Orde JUS/1291/2010, de 13 de maio,

pola que se aproban as normas para a preparación e remisión de mostras obxecto de análise polo Instituto de Toxicoloxía e Ciencias Forenses (BOE de 19 maio de 2010), cando sexan remitidas a dito instituto. No resto dos caos poderán servir ditas normas de referencia para o análise das mostras, ao igual que as Recomendacións para a recollida e o envío de mostras con fins de identificación xenética da Sociedade Internacional de Xenética Forense, publicadas polo Ministerio de Xustiza. En todo caso, o traslado de restos requirirá autorización da Comunidade Autónoma e Entidade Local competente e farase de acordo cos Regulamentos de Policía Sanitaria Mortuoria vixentes en cada Comunidade Autónoma, coa normativa local, ou estatal, no suposto de que os restos se vaian a trasladar a outro país.

Xa por último, no relativo ao informe que debe dar conta dos traballos realizados, o protocolo sinala que se especificarán as seguintes cuestións:

- Os compoñentes do equipo, as tarefas asignadas e as tarefas realizadas.
- Descrición e inventario dos restos localizados.
- Situación dos restos exhumados.
- Medidas de protección e conservación dos restos dende o seu descubrimento ata o seu destino previsto, especificando responsables e os detalles de conservación, embalaxe e depósito dos restos.
- Axuntarse levantamento planimétrico e unha ficha para cada individuo, no que se consignarán as incidencias antropolóxicas destacables.

- Axuntaranse os documentos gráficos e fotográficos pertinentes.

En relación á normativa vixente en materia de intervencións arqueolóxicas na Comunidade Autónoma de Galicia, o presente proxecto obedece ao recollido no artigo 96 da LPCG que establece que para a realización de actividades arqueolóxicas, como é o caso, resulta necesario presentar un proxecto que conteña un programa detallado e coherente, que acredite a conveniencia e interese científico da intervención e que avale a idoneidade técnica de quen asuma a dirección. Ademais, segundo o disposto no artigo 6 do DAAG, o proxecto debe conter:

- Metodoloxía e plan dos traballos.
- Plano topográfico fixando a situación e emprazamento exacto do proxecto presentado.
- Medios cos que se conta para un adecuado desenvolvemento dos traballos.
- Tempos de execución con datas previstas de inicio e remate da actuacións e /ou as súas fases.
- Relación nominal do equipo técnico previsto, entendido como aquel persoal titulado con formación específica que detente áreas de responsabilidade na execución do proxecto, especificando a capacitación profesional de cada membro.
- Currículo do arqueólogo director, con especial referencia profesional no tipo de actividade para a que se solicita autorización.
- Todos os datos que contribúan á concreción do proxecto.

5. Contexto da investigación e antecedentes

Ao remate da Guerra Civil, a Administración franquista dispuxo procedementos para que aquelas persoas que o desexaran puideran exhumar dalgún parente. Con esa finalidade publícase a Orde de 1 de maio de 1940 sobre exhumación e inhumación de cadáveres de asasinados polos roxos, na cal se establece que *“toda persona que desee exhumar el cadáver de alguno de sus deudos que fueron asesinados por la horda roja, para inhumarlos de nuevo en el cementerio, puede solicitarlo del Gobernador civil de la provincia correspondiente, que, previa la justificación de aquel extremo, concederá el permiso para le traslado e inhumación con arreglo a las disposiciones sanitarias vigentes”*. A solicitude de autorización para a realización da exhumación tiña que ser presentada *“por el familiar del finado de más próximo parentesco, el que, en consideración a la patriótica muerte de su deudo, estará exento de pago de derechos sanitarios”*.

ORDEN de 1 de mayo de 1940 sobre exhumaciones e inhumaciones de cadáveres de asesinados por los rojos.

Ilmo. Sr.: Por Orden 6 de mayo de 1939, se dispuso que todo aquel que deseara exhumar el cadáver de alguno de sus deudos asesinado por la horda marxista, para ser inhumado en el cementerio, podía solicitarlo dentro del plazo de seis meses, sin que tuviera que abonar derechos sanitarios de ninguna clase.

Numerosas instancias fueron presentadas al amparo de dicha disposición, y muchas más siguen presentándose después de transcurrido el plazo marcado, porque con posterioridad al mismo se van localizando los cadáveres a que se refieren.

Atento este Departamento a atender tan justas aspiraciones de los familiares de aquellos que gloriosamente cayeron por Dios y por España víctimas de la barbarie roja,

He tenido a bien disponer:

Primero.—Toda persona que desee exhumar el cadáver de alguno de sus deudos que fueron asesinados por la horda roja, para inhumarlos de nuevo en el cementerio, puede solicitarlo del Gobernador civil de la provincia correspondiente, que, previa la justificación de aquel extremo, concederá el permiso para el traslado e inhumación con arreglo a las disposiciones sanitarias vigentes.

Segundo.—Si la exhumación y consiguiente inhumación hubieran de hacerse en lugares de distinta provincia, la solicitud habrá de ser elevada a la Dirección General de Sanidad.

También habrá de dirigirse la instancia a la Dirección General de Sanidad cuando la inhumación haya de verificarse en criptas, templos, casas religiosas o en sus locales anejos. Si hubiera de practicarse en alguna iglesia o casa religiosa, habrá de preceder la autorización eclesiástica.

Tercero.—La instancia solicitando la autorización correspondiente será elevada por el familiar del finado de más próximo parentesco, el que, en consideración a la patriótica muerte de su deudo, estará exento de pago de derechos sanitarios.

Orde de 1 de maio de 1940 sobre exhumación e inhumación de cadáveres de asesinados polos vermellos (BOE núm. 130 de 09/05/1940).

Ao pouco publícase a Orde de 22 de xullo de 1940 aclaratoria da de 1º de maio último sobre exhumacións e inhumación de cadáveres de persoas asasinadas durante o período roxo. Nesta aclárase que o disposto na Orde do 1 de maio do mesmo ano non afectaba “a la eficacia y permanencia de las resoluciones que la autoridad judicial tenga acordadas o acuerde, prohibiendo o condicionando las exhumaciones de cadáveres de hechos delictivos”.

Á súa vez, procedeuse a elaborar unha sorte de censo de persoas falecidas ou desaparecidas que non entraban no suposto de causantes das pensións recoñecidas na lexislación de guerra. Así, mediante Orde de 18 de maio de 1941 pola que se dá prazo para establecer un censo dos familiares dos caídos en defensa de España establécese que as persoas interesadas –“familiares de los caídos en defensa de España” –

que careceran de pensión tiñan un mes para formular unha declaración ante a Delegación Rexional do Traballo (art. 1) na que debía figurar o nome do interesado e o do parente falecido, así como o parentesco entre ambos, o número de fillos menores de idade ao seu cargo, patrimonio e ingresos, así como os *“servicios prestados a la Patria por el familiar muerto”*.

Só os familiares das vítimas do bando franquista foron autorizados a localizar, exhumar e reinhumar os restos dos seus achegados enterrados en foxas comúns. Estes familiares recibiron axudas económicas para levar a cabo estas tarefas e algunhas foxas puideron acotarse e doóuselles a mesma protección legal que aos camposantos.

Neste senso, a comezos de abril de 1940 publícase a Orde de 4 de abril de 1940 dispoñendo que polos Concellos se adopten medidas que garantan o respecto ao lugares onde xacen enterradas as vítimas da revolución marxista. Nesta dispónse que *“con el fin de evitar posibles profanaciones y de guardar respeto debido a los restos sagrados de los mártires de nuestra Cruzada, los Ayuntamientos acotarán y cerrarán de modo provisional, pero que reúna las precisas garantías de seguridad, aquellos lugares en donde conste de manera cierta que yacen restos de personas asesinadas por los rojos, que non han sido identificados o reclamados por sus familiares”* (art. 1).

Feito isto debíase solicitar a declaración do lugar como *“tierra sagrada”*, como si se tratase dun novo cemiterio municipal (art. 2), e no caso de que o número de individuos fora moi reducido, trasladaríanse a unha parcela designada para esta finalidade no cemiterio máis próximo (art. 3).

ORDEN de 4 de abril de 1940 disponiendo que por los Ayuntamientos se adopten medidas que garanticen el respeto a los lugares donde yacen enterradas las víctimas de la revolución marxista.

La diversidad de los lugares donde la saña marxista conducía a sus víctimas para darles muerte, ha motivado la existencia, en muchos términos municipales de los que padecieron la dominación roja, de sitios varios en que yacen restos humanos que, al no haber sido posible su identificación, no han reclamado hasta la fecha los familiares para traslado al cementerio.

El homenaje debido a nuestros mártires exige que, hasta tanto puedan ser recogidos dichos restos en el Panteón de los Caídos, se adopten con carácter provisional medidas que aseguren el respeto a los expresados lugares, convirtiéndolos en tierra sagrada, bajo el cuidado de los Ayuntamientos.

Por ello,

Este Ministerio ha dispuesto:

Artículo 1.º Con el fin de evitar posibles profanaciones y de guardar el respeto debido a los restos sagrados de los mártires de nuestra Cruzada, los Ayuntamientos acotarán y cerrarán, de modo provisional, pero que reúna las precisas garantías de seguridad, aquellos lugares en donde conste de manera cierta que yacen restos de personas asesinadas por los rojos, que no han sido identificados o reclamados por sus familiares.

Art. 2.º Acotado el lugar, la Corporación solicitará, de la correspondiente Autoridad eclesiástica, que se le conceda el carácter de tierra sagrada, en la misma forma que si se tratase de un nuevo cementerio municipal.

Art. 3.º En el caso de que el número de Caídos sea muy reducido, el Ayuntamiento acordará y verificará su traslado a una parcela designada para este exclusivo objeto en el Cementerio más próximo, haciéndolo constar en ella con la debida reverencia.

Orde de 4 de abril de 1940 sobre exhumación e inhumación de cadáveres de asesinados polo vermellos (BOE núm. 96 de 05/04/1940)

Coñécense outros exemplos de exhumacións autorizadas e realizadas no pasado século, e tense coñecemento tamén da realización de exhumacións masivas a finais dos 70, cando se transitaba cara a democracia, a pesar de que apenas existe documentación que o acredite. Mais non é ata o ano 2000 cando se comezan a abrir foxas comúns da Guerra Civil española con metodoloxía científica, e cando se comeza a andar un camiño, do que aínda queda moito que transitar, cara a recuperación da memoria democrática, a

identificación e recoñecemento das vítimas do xenocidio e a reparación do dano causado nas súas familias.

Dende aquel ano 2000 no conxunto do Estado español exhumáronse máis de 500 foxas comúns e recuperáronse miles de restos (Etxebarria e Solé, 2019), destacando o período comprendido entre o ano 2007 e o ano 2011 en canto ao número de foxas exhumadas, o cal hai que poñer en relación á aprobación da coñecida como Lei da Memoria Histórica no ano 2007, e o apoio – económico - do Goberno central naquela altura.

En Galicia, e atendendo aos datos recollidos por Lourdes Herrasti (2020), nos últimos 20 anos realizáronse un total de 27 exhumacións de foxas comúns recuperándose un total de 75 individuos.

A II Conferencia Sectorial de Memoria Democrática – órgano creado para a cooperación entre administracións co fin de levar a cabo tarefas consultivas, decisorias e de coordinación entre o Estado e as comunidade autónomas en todo o relativo ás políticas de Memoria Democrática – acordou en setembro do 2022 os criterios de reparto, así como o propio reparto, dos fondos previsto nos Orzamentos Xerais de 2022, para busca, identificación e dignificación de persoas desaparecidas durante a Guerra Civil e a Ditadura.

O crédito destinado á Comunidade Autónoma de Galicia ascende a 102.511,04 €, os cales teñen como obxecto a realización das tarefas de localización, exhumación e identificación de persoas desaparecidas durante a Guerra Civil e a Ditadura, así como para actividades de divulgación dos traballos efectuados e resultados conseguidos e de dignificación dos lugares de enterramento e promoción dos lugares de memoria asociados aos mesmos.

Con esta finalidade, subscríbese un convenio de colaboración entre a Vicepresidencia Primeira e Consellería de Presidencia, Xustiza e Turismo, a Consellería de Cultura, Educación e Universidade e a Universidade de Santiago de Compostela para desenvolver, ao longo do período 2021-2024, as seguintes liñas estratéxicas:

- Localización, exhumación e identificación de vítimas.
- Divulgación de traballos efectuados e resultados conseguidos.
- Dignificación dos lugares de enterramento e promoción dos lugares de memoria.

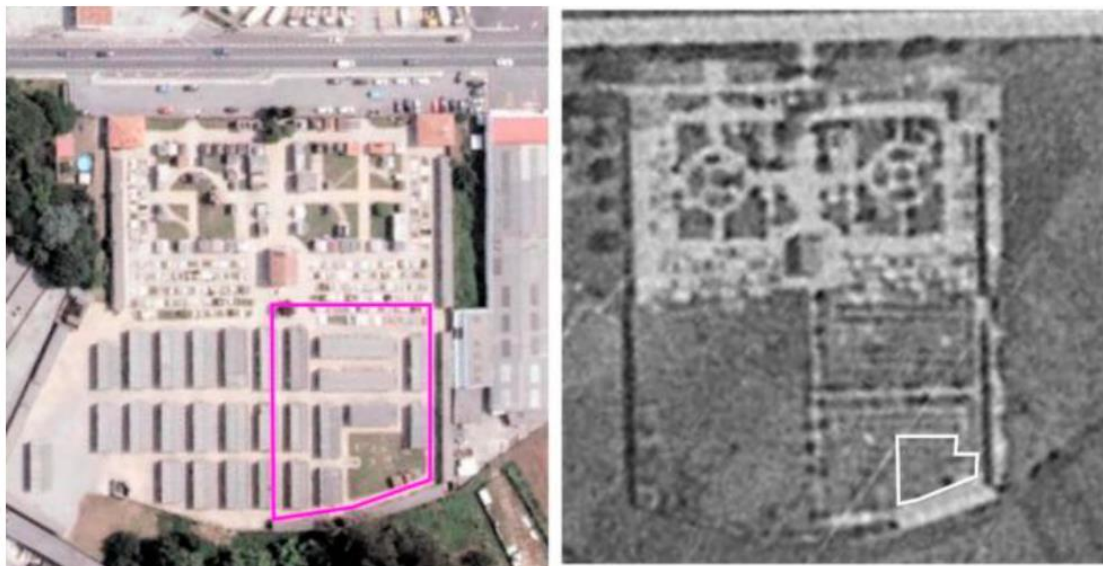
No marco do devandito convenio, no ano 2021 realizáronse dúas intervencións arqueolóxicas:

- Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa común con vítimas da represión franquista no Cemiterio Municipal de Vilagarcía de Arousa (Pontevedra).
- Intervención arqueolóxica na Igrexa de San Pedro de Filgueira (Crecente, Pontevedra) para a identificación e exhumación dos restos de César Alberte.

No caso da primeira, o espazo intervido correspóndese fundamentalmente – realizouse tamén unha sondaxe máis ao norte deste espazo principal - ao lugar no que se previa a localización dunha foxa común na que se atoparían depositados restos humanos de vítimas que violencia que acompañou ao golpe de Espado de xullo de 1936, un espazo situado na esquina sur do Cemiterio Municipal de Vilagarcía de Arousa. Nesta zona, a diferenza do resto da metade máis occidental do cemiterio, non se levantaron bloques de nichos, deste xeito o espazo unicamente se viu afectado pola existencia de antigas tumbas, tres panteóns, unha pequena fonte e un monólito “en lembranza dos

republicanos que xacen desde 1936 nesta foxa común", tal e como indica unha inscrición.

En concreto, os restos que presumiblemente se atopaban no espazo intervido corresponderíanse a: Rodrigo Berruete Alejandre, Manuel Limeres Ordóñez, Antonio Sayanes González, Manuel Díaz Hermo, Urbano Tarrío Montero, Pilar Fernández Seijo, Josefa Barreiro González, Luíz Castro Lojo, Eduardo Ferreirós Boullosa, Avelino Fuentes García, Amador Gómez Agustiño, Luíz Iglesias Galáns, Inocencio Lamas Bugallo, Joaquín Ramos Patiño, José Ramón Roo Pérez, Luíz Vilas Barreiro, Luis Aragunde Alfonsín, Matias Bouzada Torrado.

Zona na que se interveu no cemiterio municipal de Vilagarcía.

Zona na que se interveu no cemiterio municipal de Vilagarcía.

No sector máis meridional da área intervida no se identificaron restos de ningún tipo, así como tampouco evidencias de escavacións ou remoción do terreo realizadas con anterioridade – elementos interfaciais verticais -. Unicamente nos espazos escavados entre as tumbas existentes se identificaron estruturas correspondentes a enterramentos, se ben, ningún deles tiña as características propias dos que se esperaba atopar – restos en cadaleitos e aparentemente sen indicios de violencia -. En todo caso, cómpre chamar á atención sobre as reutilizacións documentadas de enterramentos, así como sobre os enterramentos sen restos – posiblemente pola retirada destes para seren depositados en nichos de construción máis recente -, procesos que afectaron a boa parte da área intervida na que se identificaron enterramentos e que dificultan que a día de hoxe o proceso de busca levado a cabo.

No caso da intervención efectuada en Crecente, tendo en conta a información da que se dispoñía logo das investigacións feitas en relación ao lugar no cal foran depositados os restos de César Alberte, nomeadamente a información aportada por quen foi enterrador na parroquia de Filgueira, propúxose a realización dunha sondaxe na cabeceira da igrexa parroquial, pola parte externa do muro do inmovible, a cal inicialmente se proxectou cunhas dimensións de 6x3 metros, máis que finalmente alcanzou unhas dimensión de 8x3 metros.

Zona da intervención arqueolóxica na Igrexa de San Pedro de Filgueira

Traballos de escavación na Igrexa de San Pedro de Filgueira

Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa con vítimas da represión franquista no cemiterio de San Pedro do Castro (Pexeiros-Viana do Bolo-Ourense)

Durante os traballos de escavación identificáronse os restos – cranios fundamentalmente - de sete individuos con sinais de violencia, así como un esqueleto completo dun individuo en posición primaria e non funeraria. Todos estes restos están en proceso de análise polo que aínda non é posible asocialos a César Alberte, ou a outras posibles vítimas da represión franquista asasinadas no ámbito da zona de estudo.

No ano 2022, no marco do xa mencionado convenio, realizáronse 3 intervencións arqueolóxicas:

- Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa común con vítimas da represión franquista no Cemiterio parroquial de San Rosendo de Celanova.
- Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa común con vítimas da represión franquista no cemiterio de Santiago da Capela (A Capela, A Coruña)
- Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa común con vítimas da represión franquista no cemiterio parroquial de Santaia de Vilacoba (Lousame, A Coruña)

Na intervención desenvolvida en Celanova, tendo en conta a información da que se dispoñía realizouse unha sondaxe 30 m2 no aire oeste da parte nova do cemiterio, nunha parte actualmente axardinada.

Os restos que presumiblemente se atopaban no espazo intervido corresponderíanse a: Baldomero Vigil-Escalera, Marcelino Fernández García, Guillermo de Diego Álvarez, Alfonso Moreno Gayol, Abelardo Suárez del Busto, Belarmino Álvarez García, Mariano Blanco González. Todos eles veciños de Xixón, trasladados ao mosteiro de San Salvador

de Celanova e fusilados en setembro de 1939 na tapia da igrexa parroquial.

Zona na que se interveu no cemiterio parroquial de San Rosendo de Celanova

Lugar no que se desenvolveu a sondaxe. Estado previo

Procedeuse á recuperación dos restos de 7 individuos. A foxa estaba formada por unha gabia duns 5 m de lonxitude e uns 40 cm de ancho. Acumulaba dous corpos na zona Este (un encima doutro), dous corpos na zona Oeste (un encima doutro) e tres corpos entre ambos os grupos, tamén uns encima doutros. Seis dos sete individuos localizados na foxa presentaban signos de violencia.

Tralos análises forenses realizados, encabezados polo antropólogo forense D. Fernando Serrulla, do Instituto de Medicina Legal de Galicia, conclúese que entre os restos recuperados atopábanse os de Marcelino Fernández García (mecánico de 23 anos) e Abelardo Suárez del Busto (albanel de 29 anos). En canto aos demais restos exhumados non se descarta que puideran ser presos do penal de Celanova.

No caso de A Capela como paso previo á realización de movementos de terra, propúxose a realización dunha prospección mediante xeo-radar ou ground penetrating radar. Os datos achegados pola prospección amosan a complexidade da disposición do subsolo das áreas exploradas do cemiterio (antiga parte civil e eclesiástica) Tralo procesado dos datos da prospección e tendo en conta as informacións recollidas polos historiadores, propúxose a realización dunha sondaxe de 2x2 m na zona sueste do cemiterio, preto do muro que delimita o seu terreo e outra de 2x0,5m na parte posterior do cemiterio, unha área afastada da porta de entrada e preto do antigo muro de peche a fin de corroborar ou non as hipóteses da localización das foxas de Joaquín Antón Rodeiro, Francisco Guerreiro Guerreiro, Manuel Franco Bermúdez, Ramón Agras Fernández, Manuel Prado Allegue e dos irmáns Sardiña Navarro (Celestino e Ramón).

Prospección con xeorradar IDS RIS FASWave SOT no cemiterio de Santiago de A Capela

Trala intervención arqueolóxica constatouse que non había indicios de remocións do terreo nin restos de inhumacións nos emprazamentos onde se realizaron as sondaxes.

No que respecta ao espazo intervindo no cemiterio parroquial de Santaia de Vilacoba (Lousame) este correspondeuse coa zona sueste do cemiterio, xa que as fontes orais situaban nesta zona a posible foxa na que foi enterrado Manuel García Hermo. Nesta zona, procedeuse á localización dun enterramento clandestino dun varón adulto que presentaba signos de violencia. O estudo xenético permitiu excluír que os restos pertencesen a Manuel García Hermo, e abre a porta a futuras investigacións de outras posibles vítimas da represión franquista asasinadas no ámbito da zona de estudo.

Situación das áreas intervistas no cemiterio parroquial de Santaia de Vilacoba

Traballos de escavación no cemiterio parroquial de Santaia de Vilacoba

Con data de 10 de Agosto de 2023, preséntase o proxecto arqueolóxico sobre a Intervención arqueolóxica para a identificación e

exhumación dunha foxa con vítimas da represión franquista no cemiterio de San Pedro de Castro (Pexeiros-Viana do Bolo-Ourense), redactado polos arqueólogos Mario César Vila e Oria Ferreiro Diz, e asinado polo arqueólogo director Mario César Vila.

Este proxecto tivo unha resolución favorable por parte da DXPC con data 19.09.2023

6. Localización do ámbito de traballo

A intervención arqueolóxica que se recolle no presente informe está situada no concello ourensán de Viana do Bolo, concretamente no cemiterio do Castro, lugar da parroquia de Pexeiros.

Localización do cemiterio do Castro.

As coordenadas UTM (ETRS89) da zona de actuación son as seguintes:

- **UTMX:** 655966
- **UTMY:** 4664241

7. Formulación da intervención e obxectivos

Coa intervención obxecto do presente proxecto preténdense recuperar os restos de Anunciación Casado Atanes ("La Pasionaria"), veciña de San Mamede, enterrada na foxa obxecto da intervención. Para ilo, escarvarase a área na que se localiza a foxa para a continuación, extraer e identificar os restos e devolverllos ás súas familias.

En concreto os obxectivos que se pretenderon acadar foron:

- Escavación e identificación dos restos de Anunciación Casado Atanes.
- Documentación e análise de campo do corpo identificado.
- Exhumación e extracción individual dos restos de Anunciación Casado Atanes.
- Rexistro das marcas de violencia.
- Análise individualizada no laboratorio para obter datos primarios non observados en campo.
- Relacionar os datos aportados polas fonte bibliográficas e documentais e as testemuñas orais cos datos obtidos durante o proceso de escavación.
- Adoptar as medidas de conservación e protección necesarias, na preservación dos restos óseos para proceder a análíticas de ADN.

O espazo de obxecto da intervención arqueolóxica é unha foxa na que se atopan depositados restos de Anunciación Casado Atanes vítima da violencia que acompañou ao golpe de Estado de xullo de 1936. As foxas forman parte do itinerario que seguían aquelas persoas

obxecto desa violencia, sendo o estadio e o espazo final polo que pasaban tras decidirse o seu destino: o asasinato. A efectos de catalogación, son un espazo de enterramento. Os espazos regulares de enterramento están relacionados co tipo de inhumación, co enterramento regular do cadáver nun cemiterio, nunha tumba ou nun nicho identificable; cando a inhumación da vítima non se realiza seguindo ese procedemento, atopámonos ante enterramentos levados a cabo de forma irregular, dos que son paradigmáticos os enterramentos en foxas.

Dentro das foxas aínda existe unha distinción máis a ter en conta a efectos da súa catalogación. Á hora de identificalas e estudalas podemos atoparnos con foxas en campo aberto, é dicir, con foxas comúns que non están relacionadas cun cemiterio, se non que se identifican como tal debido ao abandono de corpos tras o asasinato, producíndose o enterramento nun lugar determinado no que permanecen soterrados sen ser trasladados. Por outra banda, atopamos as foxas comúns de cemiterio, isto é, aqueles espazos existentes dentro dun cemiterio, empregados para outro tipo de inhumacións, e que serviron ao mesmo tempo para o traslado e enterro dos corpos dalgúns asasinados. Son, polo tanto, espazos que xa eran empregados con anterioridade e que foron empregados con posterioridade, pero que tamén serviron como lugar de enterramento para as vítimas.

A foxa do cemiterio de O Castro pertence a esta segunda tipoloxía. Debido a isto, o estudo histórico previo á intervención sobre a mesma cobra unha gran importancia, pois ten como obxectivo analizar todos os datos dispoñibles para, na medida do posible, recoñecer o espazo concreto que se empregou para enterrar ás vítimas da violencia. Con isto preténdese facilitar a labor arqueolóxica e economizar os esforzos para que sexa o máis eficiente posible. Delimitar o espazo físico sobre o que se actuará é unha decisión, ademais,

interdisciplinaria e consensuada entre os historiadores encargados do estudo, os arqueólogos que a levarán a cabo e o responsable antropólogo forense. Entre todos veñen de concretar ese espazo tras realizarse o estudo previo.

O estudo histórico – realizado polos investigadores e investigadoras do Grupo Histagra - comezou co coñecemento da vítima enterrada na foxa. O coñecemento da identidade das vítimas é o que permite o seguinte paso da investigación: a documentación de todos os datos posibles relacionados con elas para conseguir identificalas e situalas da forma máis precisa posible. Neste sentido, Galicia ten unha posición privilexiada dentro do conxunto do Estado, pois grazas ao Proxecto Nomes e Voces (2006-2012) contamos cunha base de datos (vítimas.nomesevoces.net) na que se atopan catalogadas todas as vítimas da violencia que sucedeu ao golpe de Estado, con numerosos items asociados que referencian as diferentes fontes ás que recorrer para a documentación de cada unha das vítimas. É grazas á base de datos de Nomes e Voces que se puido facer unha primeira achega á documentación asociada a cada asasinado - por exemplo, os rexistros de defuncións-, o que tamén permitiu coñecer que cantidade de información temos dispoñible en cada caso.

No caso que nos ocupa, os investigadores relatan que:

“O corpo de Anunciación atópase nunha foxa no cemiterio do Castro, lugar da parroquia de Pexeiros, concello de Viana do Bolo. O verán pasado, nun acto homenaxe organizado pola asociación Os Torgueiros e os veciños do lugar, colocouse unha placa sobre o muro de peche do cemiterio á altura onde as fontes orais localizan a foxa (á man esquerda da entrada). Trátase dun cemiterio moi pequeno no que o espazo foi empregado de forma constante como lugar de enterramento ata os anos sesenta, momento no que se constrúen os

nichos (situados nos laterais da marxe dereita do recinto). Segundo testemuñan veciños do lugar, é moi posible que a foxa se vise afectada (entre outros factores) por enterramentos posteriores.”

“Anunciación Casado Atanes (“La Pasionaria”), veciña de San Mamede, labrega, viúva con catro fillos, paseada o 21 de agosto de 1936 na leira de Gracinda, situada na curva das Revendeitas, en O Castro, e enterrada no cemiterio de O Castro (parroquia de Pexeiros).”

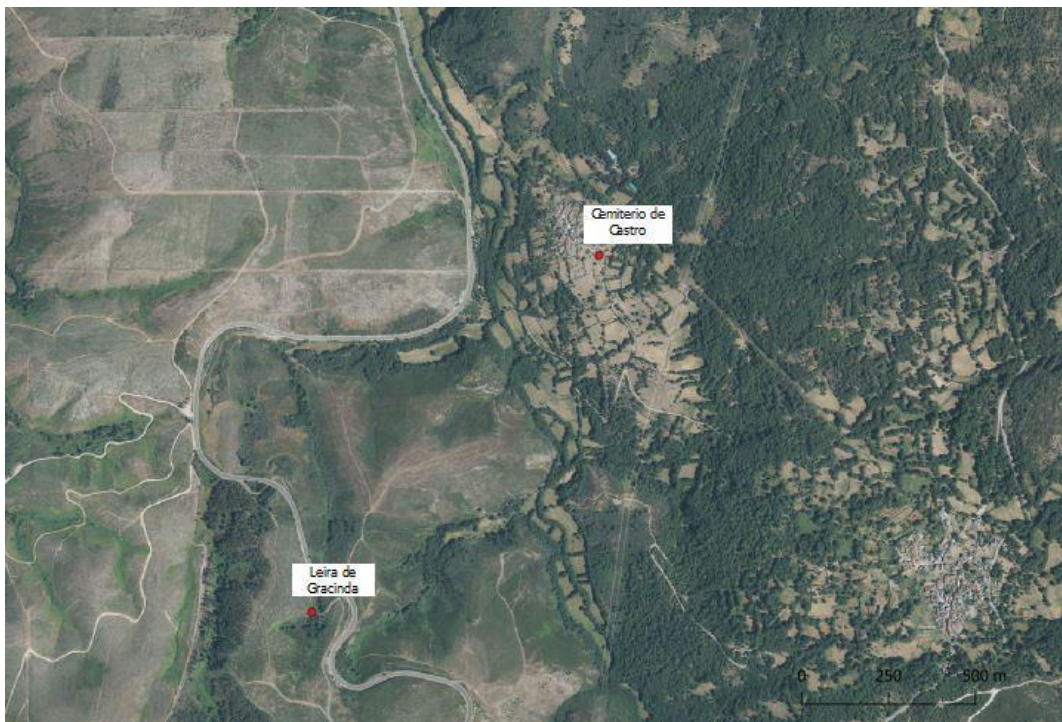
As hipóteses que os investigadores barallan sobre o traslado do corpo dende o lugar de asasinato (as Revendeitas) ata o lugar de enterramento (cemiterio de O Castro) son varias:

A) Labor realizada polos veciños de O Castro;

B) Labor realizada por un irmán de Anuncia que vivía en Verín. Entre as dinámicas comúns na práctica dos “paseos” en Galicia, destaca o enterramento dos corpos que apareceron con sinais de violencia nos cemiterios máis próximos aos lugares do asasinato (onde os verdugos adoitaron deixalos), cuestión que se cumpre, no caso de Anunciación.

Lugar do asasinato de Anunciación Casado Atanes na leira de Gracinda, situada na curva das Revendeitas

Comparativa entre o lugar de asasinato (Revendeitas) e o lugar de enterramento no Cemiterio do Castro. (Actualidade)

Comparativa entre o lugar de asasinato (Revendeitas) e o lugar de enterramento no Cemiterio do Castro. (Voo americano 1956)

Foi inscrita no rexistro de defuncións de Viana do Bolo o 30 de agosto de 1936 por orde do xuíz instrutor do partido a consecuencia de “fractura y destrucción de la masa cerebral”.

O expediente recolle a súa autopsia do seguinte xeito

“de una mujer, con zapatos y ropa todo ello negro, al parecer muerta y con la cabeza destrozada, hallándose esta orientada al noroeste y en posición de cúbito supino. Examinada por el médico forense manifiesta que (...) [data] su fallecimiento de cinco o seis días por el avanzado estado de descomposición en que se encuentra. Representa tener unos treinta y seis a cuarenta años y presenta una herida de arma de fuego de una circunferencia aproximada de una moneda de cinco pesetas, causada por arma de fuego larga, y situada un poco debajo y delante de la oreja izquierda, sitio de entrada del

proyector; la bóveda craneana fracturada, con un gran boquete, por el cual se ve su interior sin necesidad de proceder a la apertura de esta cavidad, notándose la ausencia de la mayor parte de la substancia cerebral, estando la existente reducida a papilla; los demás huesos, unos fracturados y otros desarticulados, dando el aspecto de una vejiga que cambia de forma al cambiar de posición; destrozos ocasionados por la expansión de los gases del disparo hecho a corta distancia. El resto del cuerpo se halla en avanzado estado de descomposición; siendo claro hasta la evidencia, que la herida descrita fue (sic) la causa de la muerte de la interfecta. Y siendo de dominio público que fue (sic) muerta a consecuencia de los recientes sucesos revolucionarios y por sus actividades en tal sentido, y de ostentación franca y descaradamente comunista así como por el avanzado estado de descomposición del cadáver, S.S acordó prescindir del examen de las demás cavidades”.

As informacóns sobre a localización e orientación da foxa que se recollen nas dilixencias do “levantamiento y sepelio del cadáver” son as seguintes:

“..cementerio de dicho pueblo de El Castro, en una fosa, orientada al viento Norte, junto a la pared de la Capilla, a unos cuatro metros de la pared del Sur y unos dos metros de la del Oeste...”

Reciba el cadáver y sepúllo en S. P. con el fé. tanto
lunas y de cuyo pueblo era vecino y ob. E. Sal.
M. Santamaría

Juan Prado

Diego José Gutiérrez

Procurador de la Intendencia de San Juan
del cadáver y sepelir. El S. P. ordenó
el enterramiento del cadáver de Annun-
cia Baranda Alvarado y su conducción al
Cementerio de El Centro por ser el más in-
mediato verificándose así como continúo y
quedando inhumando el cadáver a las vein-
tinueve horas del día del mes venturoso de ago-
sto de mil novecientos treinta y seis, en el bo-
querío de dicho pueblo de El Centro, en

una fosa, orientada al viento Norte, junto a la
pared de la capilla, a unos cuantos metros de la
pared del Sur y unos dos metros de la del Norte.
S. P. dio por terminada la diligencia que forma
convenio y cayo.

M. Santamaría

Diego José Gutiérrez

Procurador de la Intendencia de San Juan
Su aceto

Para veintiocho de agosto de
mil novecientos treinta y seis.

Señor Don Juan Orden al Jefe de la
Municipalidad de este Villa ordenando las medidas
necesarias para la inscripción de la defunción
de Annunacia Baranda Alvarado.
De acuerdo y rubrica S. P. con p.
M. Santamaría

Diego José Gutiérrez

Extracto das dilixencias "levantamiento y sepelio del cadáver" de Anunciación Casado Atanes

8. Metodoloxía da intervención arqueolóxica

8.1. Estratexia de escavación

Tendo en conta a información da que se dispón logo das investigacións feitas en relación ao lugar no cal se sitúa a foxa propúxose a realización dunha sondaxe arqueolóxica dentro do espazo delimitado polo cemiterio de O Castro. A sondaxe tivo unhas dimensións de 1 x 2,10 m. Ao remate dos traballos tapouse a sondaxe devolvendo o cemiterio ao seu estado orixinal dentro do posíbel.

Localización das sondaxes no cemiterio do Castro

Enténdese por sondaxe arqueolóxica, conforme ao establecido no artigo 95 da Lei 5/2016, de 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia, a remoción de terras complementaria da prospección orientada a comprobar a existencia de restos arqueolóxicos ou a recoñecer a súa estratigrafía.

Vista xeral da entrada ao cemiterio de O Castro

Detalle do lateral esquerdo do cemiterio onde se realizaron as sondaxes

Detalle do lugar onde se realizou a sondaxe 1

Placa conmemorativa no muro do cemiterio

Para a realización do proxecto contouse coa colaboración, tanto na investigación histórica como na busca, localización e exhumación do Antropólogo Forense Fernando Serrulla, do Instituto de Medicina Legal de Galicia.

Esta colaboración considérase esencial de conformidade cos protocolos vixentes sobre a materia, e nomeadamente co recollido no Protocolo de actuación en exhumacións de vítimas da Guerra Civil e a Ditadura comentado en anteriores apartados deste proxecto.

Fernando Serrulla conta con 20 anos de experiencia en exhumacións da Guerra Civil español, interveu en máis de 100 exhumacións en colaboración coa Sociedade de Ciencias Aranzadi, foi designado forense responsable no convenio asinado coa Xunta de Galicia no 2022 para acometer exhumación, e é doutor pola Universidade de Granada adicando a súa tese doutoral á Antropoloxía Forense da Guerra Civil española.

8.2. Rexistro da información

A metodoloxía empregada pretendeu recoller a máxima información durante o proceso da intervención.

Tendo en conta que “toda escavación arqueolóxica é unha destrución” e o momento da intervención é único e irrepetible, debendo estar garantida unha recollida de información de calidade, de cara a poder reproducir e interpretarse a información da intervención, no futuro. Tendo en conta que:

“Para reconstruír a actividade humana do pasado nun xacemento é fundamental comprender o contexto dun achado, sexa este un artefacto, unha estrutura, unha construción ou un resto orgánico... O contexto dun obxecto consiste no seu nivel inmediato (o material que o ro-

dea, polo xeral algún tipo de sedimento como grava, area ou arxila), a súa situación e a súa asociación a outros obxectos." (Renfrew & Bahn, 2007).

A intervención é pensada como un proceso de lectura estratigráfica. Unha vez identificadas as Unidades Estratigráficas (UE) serán escavadas en planta e describírase individualmente cada unha das que sexan documentadas (depósitos, cortes ou estruturas), sendo fundamental o rexistro da relación que exista entre as distintas UEs para definir a secuencia estratigráfica do lugar de intervención.

Os diferentes tipos de UEs foron descritos da seguinte maneira:

Depósitos: nivel de compactado, cor, composición granulométrica, forma, espesor e tamaño, frecuencia e tipos de achados, observacións.

Estruturas: materiais, tamaño, tratamento, técnica construtiva/aparelo, morteiro/xuntas, forma, dirección das caras, deformacións, dimensións, revestimento e lucidos, observacións.

Cortes: forma en planta, forma das esquinas, dimensións e profundidade, paredes, base, orientación, inclinación, rupturas cóncava e convexa, alteracións.

Foixe retirando cada nivel estratigráfico en orde inverso á súa deposición, sempre que fora posible.

O rexistro arqueolóxico realizouse empregando unha ficha de campo, que reflicte o nome da cata, a data, UE e localización dos posibles materiais arqueolóxicos. No caso de localizar indicios de elementos arqueolóxicos, e con ánimo de poder identificalos en planta, de non ser posible a identificación no espazo acoutado de cada sondaxe, poderase realizar adecuacións da área da sondaxe, ampliando o seu espazo ou trocando a súa dirección.

A intervención deuse por rematada no momento en que se acadou o obxectivo principal, o cal consistía na consolidación das estruturas exhumadas na área da sondaxe.

Para facilitar e axilizar o rexistro da información durante os traballos de escavación, así como co obxectivo de xerar un rexistro homoxéneo e coherente en canto aos conceptos, termos e criterios de avaliación empregados, dispúxose dunhas fichas de rexistro previamente confeccionadas como as que se axuntan a continuación.

A documentación descritiva recolleu unha valoración básica da secuencia estratigráfica documentada na sondaxe. A información estruturarase de forma que primeiro se recolle o estudo analítico de cada entidade de estratificación identificada, seguido dunha interpretación, referíndose de forma xenérica á explicación do proceso de formación concreto de cada elemento. Cada estrato e elemento identificado tivo a súa propia numeración e ficha de rexistro, e relacionouse cunha secuencia cronoestratigráfica global.

Fotografáronse todos aqueles elementos e entidades arqueolóxicas que resultaron de interese para os obxectivos deste proxecto. A totalidade do rexistro fotográfico realizouse en soporte electrónico de alta resolución (NIKON D3400, NIKON D3200, ou semellantes).

Para a documentación planimétrica priorizouse o emprego da fotogrametría terrestre, se ben, cando non foi posible, empregouse o método tradicional de debuxo, delineando cada unha das entidades ou elementos de interese identificados en planta ou nas seccións de parede a escala 1:20 para logo procesar os debuxos mediante software de deseño gráfico (AutoCAD 2014 ou semellantes).

En consecuencia do exposto, a documentación xerada mediante técnicas como a fotogrametría ou mediante o emprego de instrumentos topográficos de precisión, entregárase en formato electrónico, en soporte shapefile (shp) ou compatibles, coa finalidade de que permita unha fácil interacción entre sistemas SIX.

- **Fichas de rexistro das unidades estratigráficas**

INTERVENCIÓN: _____ DATA: _____ PAX. _____

[illegible]

Nº UE

51

REXISTRO DE MOSTRAS

		ACTUACIÓN	SECTOR	CATA	URs	UE(s)	Nº
Rexistrado por							Data
RECOLLIDA		Tipo de material					
Mostra dirixida a							
Datación	Carpoloxía	Palinoloxía	Ictiofauna	Malacoloxía	Fauna	Sedimentoloxía	Microfauna
Forma de recollida		Aleatoria	Agrupada	Illada	Total	Nº Litros:	
Risco de achados intrusivos:		Alto:	Medio:	Baixo:			
Motivo do risco:							
Tipo de estrutura / UE							
Observacións e descrición da localización							
Rexistro gráfico		Sección	Plantas		Fotos		

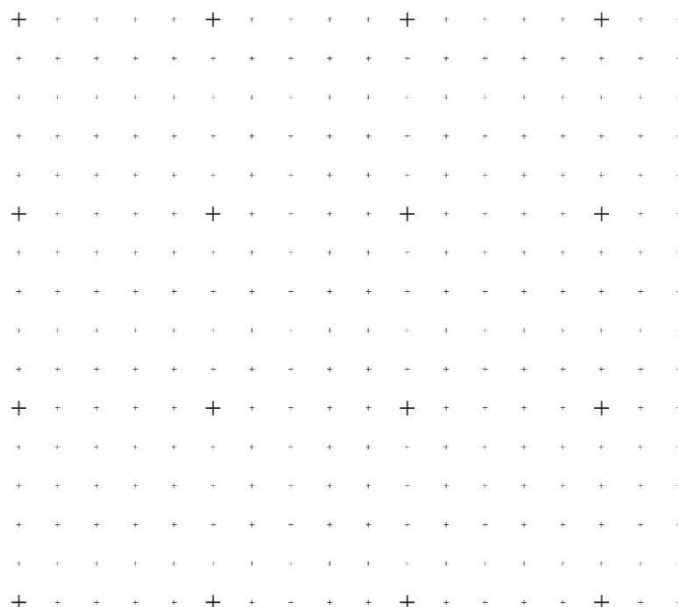
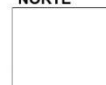
ESQUEMA DO PERFIL / PLANTA

Escala:	
UR(s):	

Coordenadas esquina inferior esquerda

X	
Y	

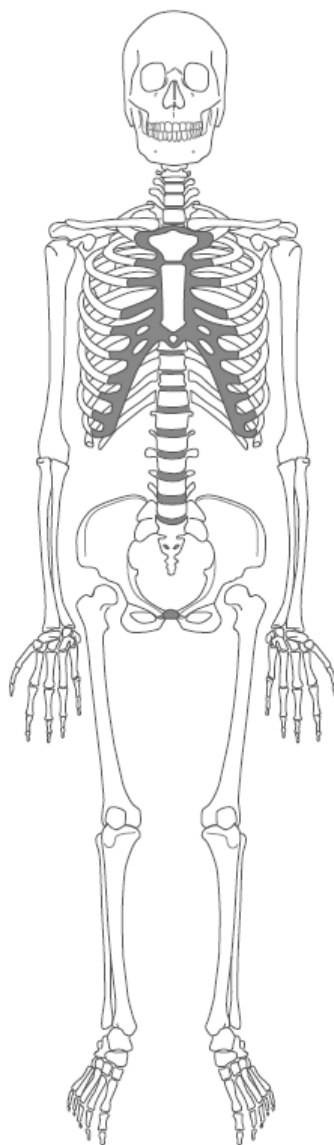
NORTE

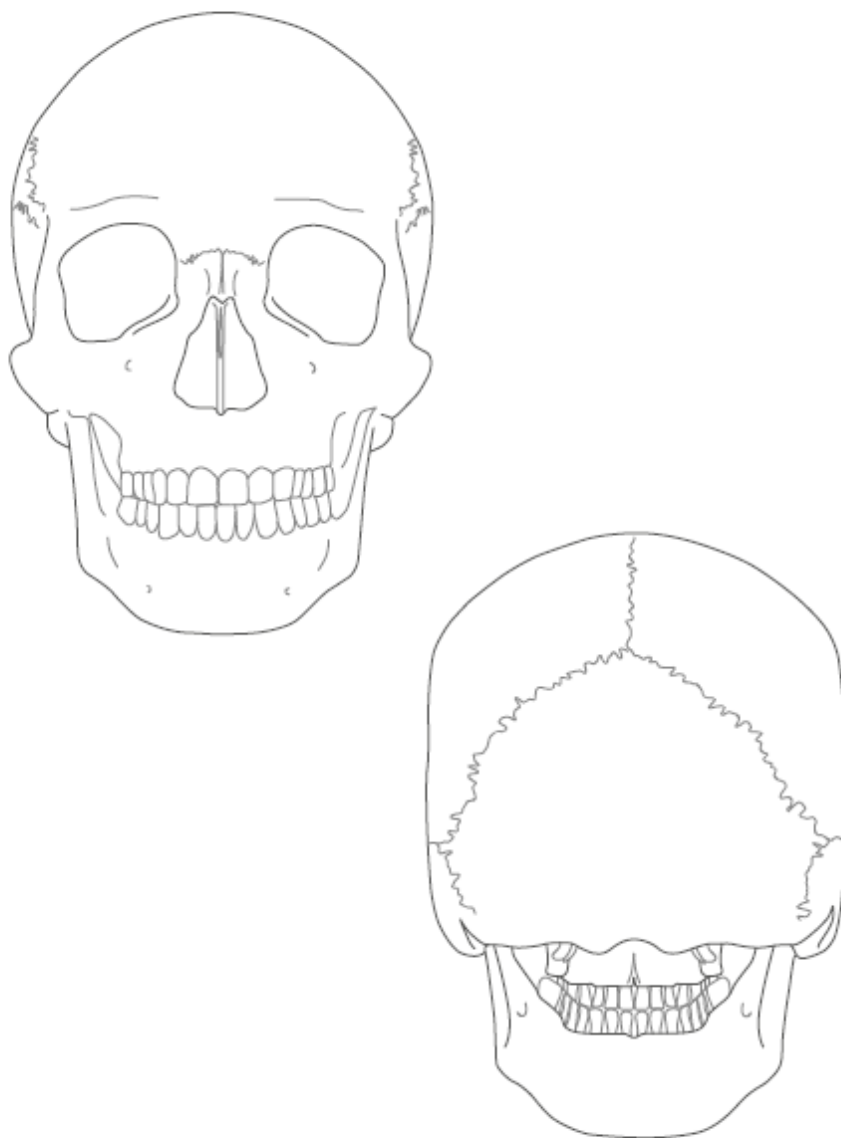
Ademais, dispúxose dun glosario de termo e dos esquemas anatómicos recollidos no Protocolo de Minnesota sobre a Investigación de Mortes

Potencialmente Ilícitas (2016) coa finalidade de representar, de ser o caso, as características dos restos humanos que se identifiquen.

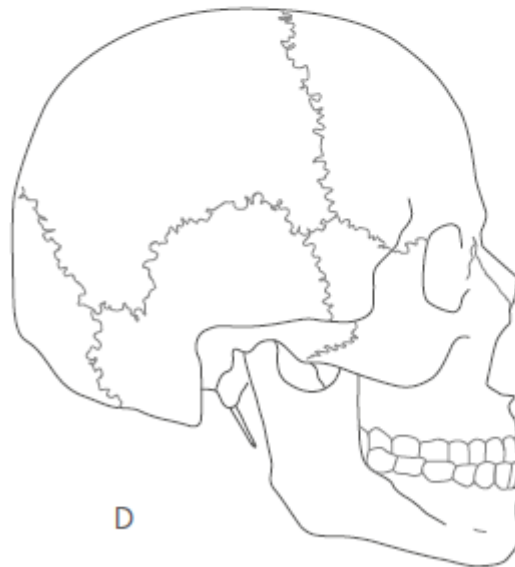
- **Esqueleto do corpo enteiro**

- **Cranio – vista anterior e posterior.**

- **Cranio – vista lateral (esquerda – I - e dereita – D -).**

- **Cranio – base e bóveda.**

8.4. Material arqueolóxico

O material arqueolóxico atopado durante a intervención foi vinculado á UE de localización e posteriormente lavado, siglado e inventariado, depositándose no museo que a Administración considerou oportuno. A sigla proposta foi: **FCOC23.UE/01** (Foxa Cemiterio o Castro Ano 2023.número de UE/ número de peza). Foi realizada unha base de datos de materiais, en formato Excel, no que se incluíu a sigla de cada fragmento, o material no que está realizado e súa tipoloxía, ademais de outros datos que puideron resultar de interese para a súa mellor identificación e contextualización.

Os restos óseos ou obxectos de índole persoal identificados entregaránselle ás familiares das persoas enterradas na foxa, xa que este tipo de restos non poden ser considerados como bens do patrimonio arqueolóxico dado que este tipo de restos pertencen ao dominio público e a Lei 52/2007, de 26 de decembro, pola que se recoñecen e amplían os dereitos e se establecen medidas en favor os que padeceron persecución ou violencia durante a Guerra Civil e a Ditadura, o destino dos restos humanos é a súa recuperación polos descendentes directos das persoas asasinadas, a súa identificación e eventual traslado a outro lugar ou a inhumación no cemiterio correspondente ao termo municipal no que se atoparan.

9. Resultados da intervención

No presente apartado descríbense os resultados da intervención arqueolóxica realizada durante os días 23 e 26 de outubro de 2023.

9.1. Sondaxe 1. Sector 100

Coordenadas da sondaxe S1		
Punto	X	Y
NW	655959.6069	4664249.3920
NO	655960.6820	4664249.2238
SW	655959.3614	4664247.1896
SE	655960.4364	4664247.0195

A sondaxe 1 atópase situada entre o lenzo N da igrexa, e o muro do adro, xunto a placa conmemorativa. Realizouse nun primeiro momento unha sondaxe de 1,80 x 1 m, en dirección N-S, que posteriormente se ampliou 40 cm cara o muro da igrexa ca fin de documentar correctamente os restos localizados.

Sondaxe xunto a placa conmemorativa

Comezouse ca retirada da capa vexetal (**UE101**), un depósito de entre 5 e 10 cm de potencia de cor marrón escuro, moi orgánico, de compactidade media e grao medio que se localiza en toda a sondaxe. Está composta por cepellón, con abundantes restos de escombros e tellas procedentes dos sucesivos arranxos do tellado da igrexa. Localízase en toda a sondaxe.

Traballos de retirada da UE101.

Coa retirada este depósito localízase a **UE102**, unha matriz terrosa de 90 cm de potencia que se atopa composta por clastos de esquistos e terra de cor gris, de compactidade media- baixa e grao fino. Trátase de un recheo procedente dos restos construtivos dos arranxos da igrexa que xa se intuía na UE superior, composto por tella e entullo, e nel se poden localizar varios restos óseos descontextualizados, posiblemente de muller segundo o antropólogo forense presente durante a intervención, Fernando Serrulla Rech, así como restos de índole persoal dos individuos inhumados, como pode ser un zapato. Todo isto descontextualizado, xa que parece estar en posición secundaria.

UE102 en planta.

Esta UE foi escavada ata acadar os 90 cm de potencia e foi localizada en toda a sondaxe e cobre as UUEE inferiores correspondentes a unha sucesión cronolóxica de enterramentos (da **UE103** a **UE108**).

Restos óseos localizados na UE102.

Restos materiais (zapato) localizados na UE102.

Restos de zapato de muller recuperados na UE 102.

Proceso de escavación e retirada de restos óseos.

Coa retirada da **UE102**, localízase en planta a pegada de un cadaleito, que se deu en nomear como **Tumba 1**, do que se conservan

febles fragmentos de madeira sen consistencia e que se desfán con facilidade, tendo en conta a humidade e a acedume do solo galego.

Localización da Tumba 1 e restos do cadaleito.

Este cadaleito ten unhas medidas de 70 cm de ancho , continúa cara o perfil E, polo que non foi posible delimitalo por completo, e ten unha orientación NW-SE. Esta tumba atópase escavada na propia **UE102**, o que crea un corte (**UE103**). As **UUEE 104** e **105** corresponden ao depósito da tumba e a propia caixa da mesma respectivamente.

Cara o S da sondaxe, foi localizada outra pegada pertencente a outra tumba, nomeada como **Tumba 2** , composta por un depósito (**UE107**), e un cadaleito (**UE108**). A tumba parece estar escavada na **UE102**, e se localiza o corte nos perfís W e S (**UE106**). Esta tumba é posiblemente anterior, xa que parece estar localizada a cotas inferiores (uns 90 cm de potencia, mentres que a Tumba 1 atópase a 60 cm de potencia) e cortada pola **Tumba 1**.

Tumba 1 e 2 en planta.

Sobre a **Tumba 2**, foi localizada unha cruz de plástico o que fai pensar que se tratan a enterramentos posteriores a os anos 50, xa que a utilización do plástico de forma xenérica nos usos cotidiáns como os enterramentos, comeza na segunda metade do século XX.

Cruz de plástico localizada sobre a Tumba 2.

Detalle da cruz de plástico localizada.

Contra o perfil S realizouse unha ampliación da sondaxe cara o S uns 20 cm, como se comentou anteriormente, para intentar localizar os restos da foxa obxecto de estudo que corresponda cos restos de

Anunciación Casado Atanes. Así e todo non foron localizados indicios da existencia da foxa no perfil trala ampliación, na que foi localizada a mesma orde estratigráfica rexistrada anteriormente, polo que deuse por rematada a intervención.

Perfil E

Perfil W

Perfil S

Perfil N.

Fotogrametría final da sondaxe realizada.

Tanto no caso da nomeada **Tumba 1**, coma na **Tumba 2**, non foron alteradas nin os seus restos foron exhumados, xa que se consideraron posteriores aos restos de Anunciación Casado Atanes, polo que a súa escavación non se contemplaba dentro dos obxectivos da intervención.

Fotografía drone do estado final da sondaxe realizada.

Localización da sondaxe respecto a igrexa.

Con isto, e tras ver que a posibilidade da existencia dunha foxa que puidera pertencer a Anunciación podería atoparse alterada polos enterramentos posteriores localizados (Tumba 1 e Tumba 2), procedeuse co tapado e restitución do cemiterio ao seu estado orixinal trala colocación de xeotéxtil.

Proceso de tapado con xeotéxtil.

Restitución e estado final.

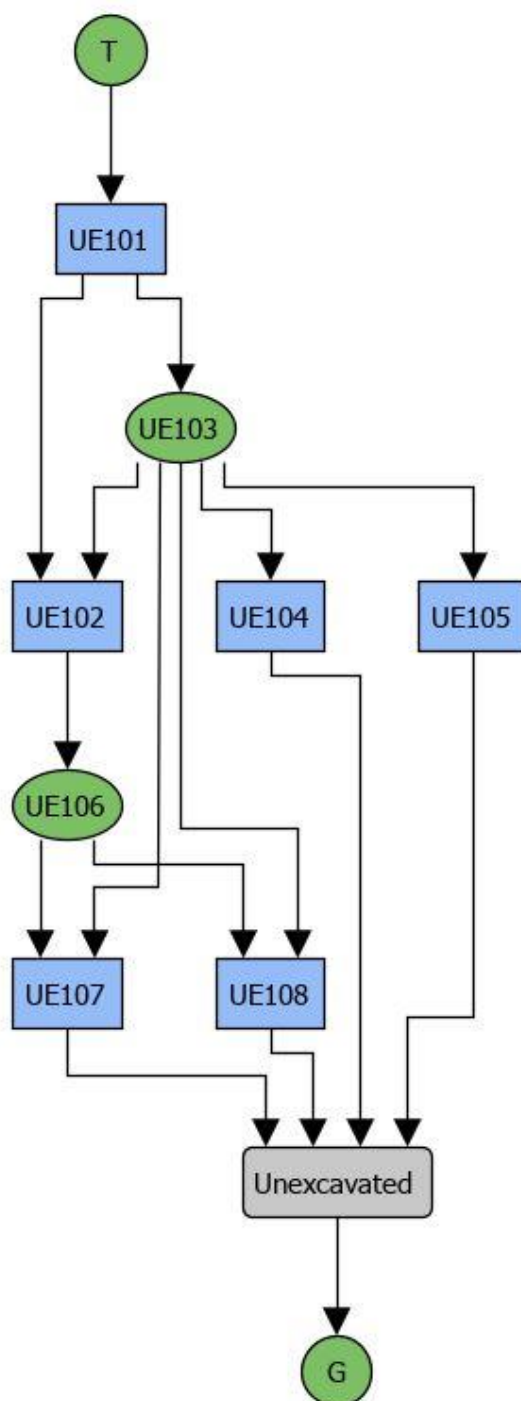

Estado final.

9.1.1. Índice de Unidades Estratigráficas

Nº UE	TÍTULO	U.R.	TIPO
101	Capa vexetal	1	DEP..
102	Depósito de recheo	1	DEP.
103	Corte Tumba 1	1	CORTE
104	Depósito Tumba 1	1	DEP..
105	Caixa Tumba 1	1	DEP.
106	Corte Tumba 2	1	CORTE .
107	Caixa Tumba 2	1	DEP.
108	Depósito Tumba 2	1	DEP.

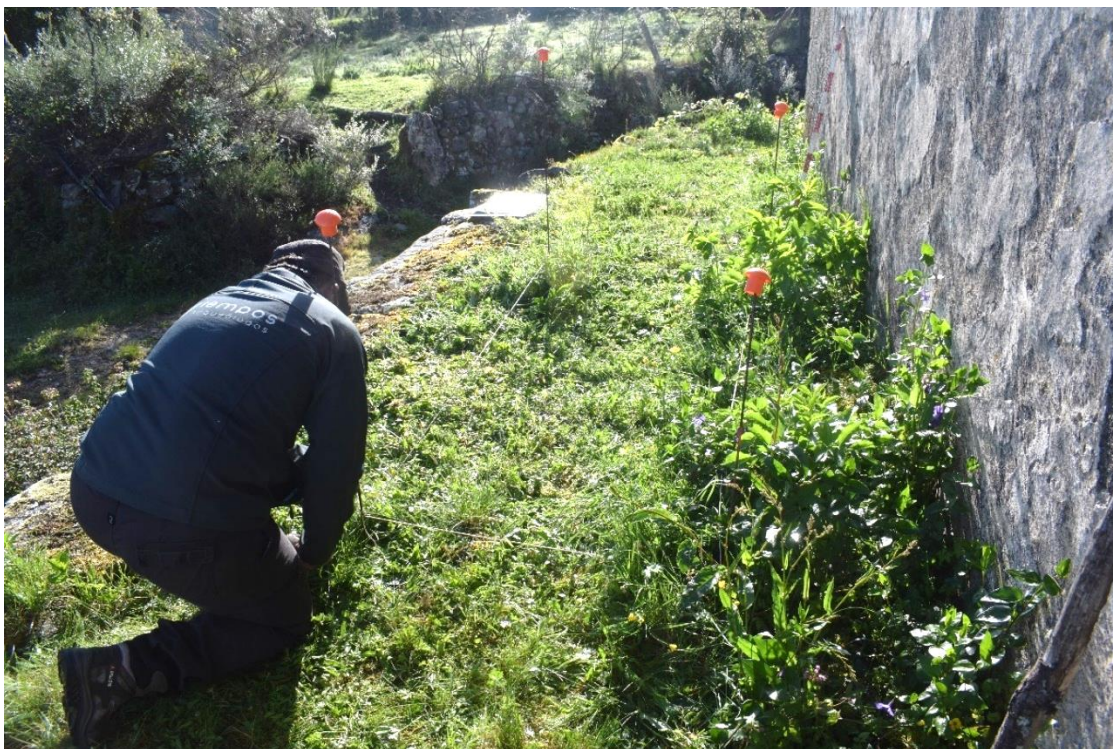
9.1.2. Matriz Harris da Sondaxe 1

9.2. Sondaxe 2. Sector 200

Coordenadas da sondaxe S2		
Punto	X	Y
NW	655971.165	4664246.707
NE	655973.191	4664246.322
SW	655970.983	4664245.714
SE	655973.009	4664245.369

A sondaxe 2 atópase situada entre o lenzo N da igrexa, entre a cabeceira, e o muro do adro. Esta sondaxe levouse a cabo tralos datos proporcionados por un informante durante as labores de escavación da sondaxe 1. Realizouse unha sondaxe de 2 x 1 m, con orientación E-W, coa intención de localizar o lugar de enterramento, 10 m ao leste da sondaxe 1.

Reprantexo da sondaxe 2.

Comezouse ca retirada da capa vexetal (**UE201**), un depósito de entre 5 e 10 cm de potencia de cor marrón escuro, moi orgánico, de

compactidade media e grao medio que se localiza en toda a sondaxe. Está composta por cepellón, con abundantes restos de escombro e tellas procedentes dos sucesivos arranxos do tellado da igrexa. Localízase en toda a sondaxe.

UE201.

Coa retirada este depósito localízase a **UE202**, unha matriz terrosa de 88 cm de potencia que se atopa composta por clastos de esquistos e terra de cor gris, de compactidade media- baixa e gran fino. Trátase de un recheo procedente dos restos construtivos dos arranxos da igrexa que xa se intuía na UE superior, composto por tella e entullo, e nel se poden localizar varios restos óseos descontextualizados, xa que parece estar en posición secundaria.

UE202 en planta.

Neste momento decídese realizar unha ampliación de 50cm cara o W da sondaxe, co obxectivo de mellorar o espazo de traballo e descartar que a foxa se atope nesta orientación.

Ampliación da Sondaxe 2.

Proceso de escavación da UE202.

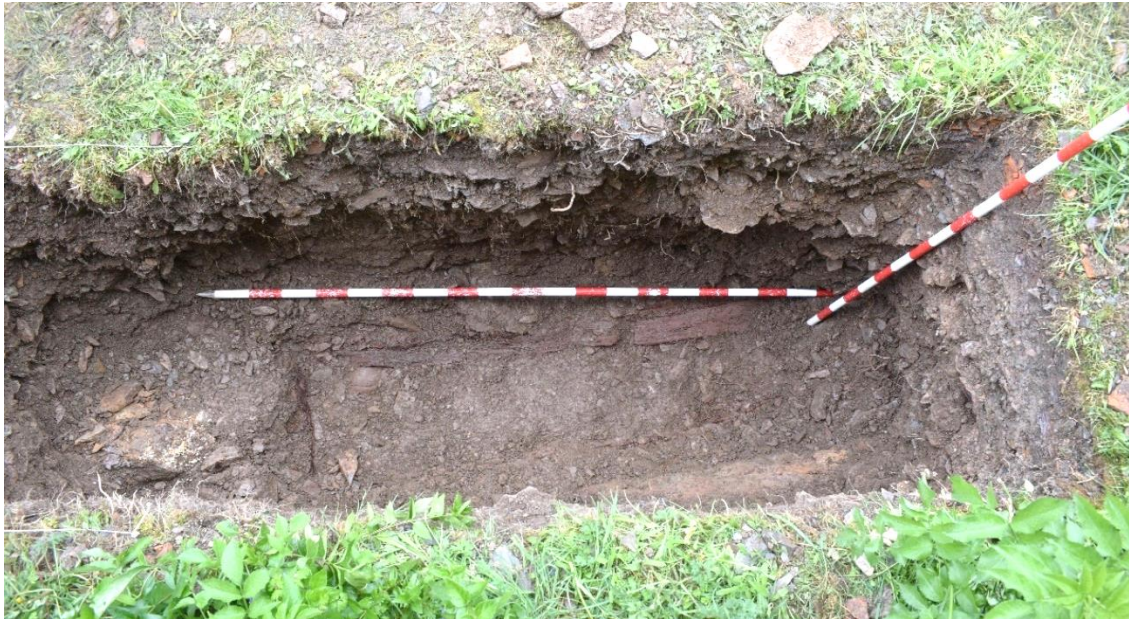
Coa nivelación da ampliación a cota do resto da sondaxe, o depósito **UE202** comeza a conter restos de clastos procedentes da degradación dos niveis xeolóxicos da zona.

A 88 cm de potencia, localízase o nivel xeolóxico (**UE204**), que se atopa cortado (**UE203**) de forma vertical, e de forma lonxitudinal a sondaxe, para a realización dun enterramento. Este nivel xeolóxico de rocha xistosa, localízase tanto no perfil S coma no perfil W. O corte realizado nel corresponde a necesidade de realizar un enterramento nestes niveis.

Detalle do corte nos niveis xeolóxicos localizados no perfil S e no perfil W.

Este enterramento, no que se aprecia a pegada dun cadaleito, se conservan febles fragmentos de madeira sen consistencia e que se desfán con facilidade, tendo en conta a humidade e a acedume do solo galego. Este enterramento deuse por nomear coma **Tumba 3**, atópase conformada por un depósito (**UE205**), e o cadaleito (**UE206**), no depósito no que se atopa (**UE202**). As medidas deste cadaleito, de 1, 60 cm de largo x 60 cm de ancho e 30 cm de potencia.

Planta xeral do cadaleito.

Detalle do cadaleito.

Unha vez retirados os depósitos superiores do cadaleito, localizouse en planta un corpo, que tras as primeiras observacións do antropólogo forense presente en campo, podería pertencer a Anunciación.

Individuo localizado en planta.

Detalle do cráneo

Detalle dos zapatos localizados na Tumba 3.

Parte inferior do individuo localizado.

Os restos foron exhumados e postos a disposición do antropólogo, para o seu posterior estudo e realización das probas xenéticas pertinentes.

Proceso de exhumación dos restos.

Traballos de criba para tentar localizar restos de proxectís.

Traballos de recollida de restos óseos.

Tras isto, deuse por rematada tanto a sondaxe, coma a intervención, polo que se procedeu o tapado da sondaxe con xeotéxtil, e posteriormente, realizouse unha restitución das terras e do estado orixinal do lugar.

Estado final da sondaxe.

Perfil E da sondaxe.

Tapado con xeotéxtil da sondaxe 2 e posición desde fotografía en altura.

Restitución da sondaxe.

Estado final da área de intervención.

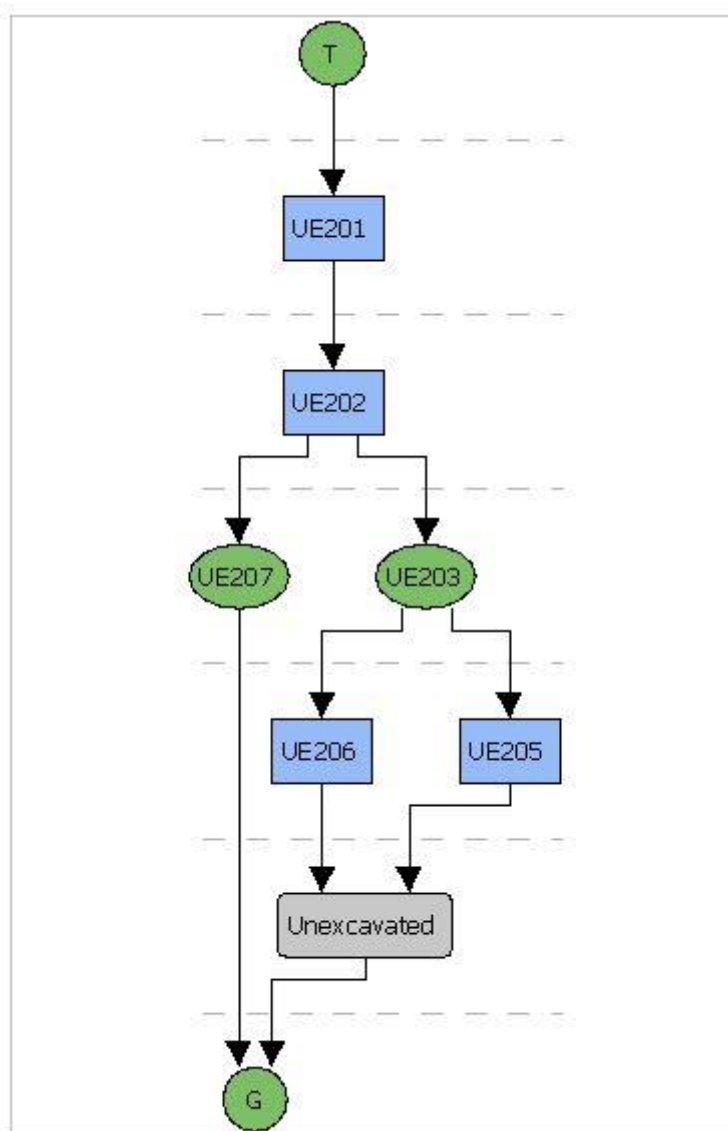

Estado final da área de intervención.

9.2.1. Índice de Unidades Estratigráficas

Nº UE	TÍTULO	U.R.	TIPO
201	Capa vexetal	1	DEP..
202	Depósito de recheo	1	DEP.
203	Corte nos niveis xeolóxicos para a Tumba 3	1	CORTE
204	Niveis xeolóxicos	1	DEP.
205	Depósito da tumba 3	1	DEP.
206	Cadaleito da Tumba 3	1	DEP.

9.2.2. Matriz Harris da Sondaxe 2

9.3. Outros traballos realizados: Prospección por metalodetección.

Como parte das pesquisas de indicios sobre a morte de Anuncia-
ción Casado Atanes, realizouse unha prospección con metalodetec-
ción para a posible localización dos restos balísticos no lugar da súa
execución, a chamada Curva das Revendeitas.

Localización da Curva das Revendeitas

Área prospectada na Curva das Revendeitas.

Seguindo os principios xerais da prospección en área e unha minuciosa estratexia de rexistro, diversos sistemas de detección magnética foron empregados.

Empregouse un equipo profesional de prospección magnética Garrett AT Pro. Trátase dun sistema de elevada sensibilidade (frecuencia de 15 kHz) que non só permite discriminar os distintos topos de metais detectados, senón que tamén informa da profundidade á que estes se atopan.

En primeiro lugar fixéronse os límites da área de actuación. A continuación, dividíronse estes en subsectores lonxitudinais ou transversais de 1-2 m. de anchura, dependendo das condicións do terreo.

Delimitación das rúas a prospectar.

Seguindo a demarcación destas rúas, realizouse un barrido co equipo de detección. Dada a súa alta sensibilidade, a cobertura é total, producíndose a inmediata identificación das pezas metálicas.

No momento da súa detección procedeuse a unha inspección superficial da anomalía. De non detectarse ningún elemento, considérase que a anomalía se corresponde cunha evidencia soterrada, sinalando con bandeiriñas o lugar da anomalía.

Localización de elementos metálicos con bandeiriñas.

Unha vez concluída a prospección en área, e en función dos resultados, abriuse unha serie de micro-sondaxes co obxectivo de recuperar un conxunto limitado de obxectos metálico. Estas sondaxes tiveron unhas dimensión limitadas (de entre 30 x 30 cm) e durante a súa escavación procedeuse a un minucioso rexistro estratigráfico.

Realización dunha das micro-sondaxes.

Durante estes traballos foron localizados diferentes restos metálicos pertencentes a época Contemporánea (lixo, pilas, etc...) xa que se atopa nunha curva da antiga estrada entre A Gudiña e Viana do Bolo, moi concorrida ata a modificación da mesma. Non obstante, non foi posible a localización de restos metálicos que corresponderan co momento que nos ocupa, sendo os que se buscaban, restos balísticos ou de armas de fogo relacionados coa represalia levada a cabo sobre Anunciación Casado Atanes neste lugar.

9.4. Índice Fotográfico

FASE 1

Nº FOTO	DATA	UE-OBXECTO-SECTOR-CATA	TOMADA DENCE	DESCRICIÓN
DSC_001	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_002	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_003	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_004	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_005	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_006	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_007	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_008	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_009	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_010	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_011	Outubro 2023	Xeral	N	Fotografías Drone
DSC_012	Outubro 2023	Sondaxe 1	W	
DSC_013	Outubro 2023	Sondaxe 1	W	
DSC_014	Outubro 2023	Sondaxe 1	E	
DSC_015	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_016	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_017	Outubro 2023	Restos óseos	SE	
DSC_018	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_019	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_020	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_021	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_022	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_023	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_024	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_025	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_026	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_027	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_028	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_029	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_030	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_031	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_032	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_033	Outubro 2023	UE102	W	
DSC_034	Outubro 2023	UE102	W	
DSC_035	Outubro 2023	Restos óseos	E	

DSC_036	Outubro 2023	Restos óseos	NE	
DSC_037	Outubro 2023	Xeral	NE	
DSC_038	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_039	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_040	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_041	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_042	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_043	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_044	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_045	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_046	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_047	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_048	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_049	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_050	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_051	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_052	Outubro 2023	Xeral	W	
DSC_053	Outubro 2023	Xeral	W	
DSC_054	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_055	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_056	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_057	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	S	
DSC_058	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	S	
DSC_059	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	S	
DSC_060	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	S	
DSC_061	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	E	
DSC_062	Outubro 2023	Retirada de Restos óseos	E	
DSC_063	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_064	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_065	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_066	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_067	Outubro 2023	Restos óseos	E	
DSC_068	Outubro 2023	Zapato	E	
DSC_069	Outubro 2023	Zapato	W	
DSC_070	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_071	Outubro 2023	Restos óseos	W	
DSC_072	Outubro 2023	Tumba 1	W	
DSC_073	Outubro 2023	Tumba 1	W	
DSC_074	Outubro 2023	Tumba 1	W	
DSC_075	Outubro 2023	Tumba 1	E	

DSC_076	Outubro 2023	Perfil N	E	
DSC_077	Outubro 2023	Perfil S	E	
DSC_078	Outubro 2023	Perfil S	E	
DSC_079	Outubro 2023	Perfil S	E	
DSC_080	Outubro 2023	Perfil E	E	
DSC_081	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_082	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_083	Outubro 2023	Cruz prástico	W	
DSC_084	Outubro 2023	Cruz prástico	E	
DSC_085	Outubro 2023	Cruz prástico	E	
DSC_086	Outubro 2023	Cruz prástico	E	
DSC_087	Outubro 2023	Cruz prástico	E	
DSC_088	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_089	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_090	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_091	Outubro 2023	Prospección metalodetección	S	
DSC_092	Outubro 2023	Prospección metalodetección	S	
DSC_093	Outubro 2023	Prospección metalodetección	S	
DSC_094	Outubro 2023	Prospección metalodetección	S	
DSC_095	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_096	Outubro 2023	Prospección metalodetección	W	
DSC_097	Outubro 2023	Prospección metalodetección	W	
DSC_098	Outubro 2023	Prospección metalodetección	W	
DSC_099	Outubro 2023	Prospección metalodetección	W	
DSC_100	Outubro 2023	Prospección metalodetección	W	
DSC_101	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_102	Outubro 2023	Prospección metalodetección	S	
DSC_103	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_104	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_105	Outubro 2023	Prospección metalodetección	E	
DSC_106	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_107	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_108	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_109	Outubro 2023	Xeral	E	
DSC_110	Outubro 2023	Xeral	W	
DSC_111	Outubro 2023	Tumba 1 e 2	W	
DSC_112	Outubro 2023	Tumba 1 e 2	E	
DSC_113	Outubro 2023	Perfil S	E	
DSC_114	Outubro 2023	Perfil N	E	
DSC_115	Outubro 2023	Perfil W	E	

DSC_116	Outubro 2023	Perfil N	E	
DSC_117	Outubro 2023	Perfil E	E	
DSC_118	Outubro 2023	Tapado	E	
DSC_119	Outubro 2023	Tapado	E	
DSC_120	Outubro 2023	Tapado	E	
DSC_121	Outubro 2023	Tapado	S	
DSC_122	Outubro 2023	Tapado	S	
DSC_123	Outubro 2023	Tapado	S	
DSC_124	Outubro 2023	Final	N	
DSC_125	Outubro 2023	Final	W	

FASE 2

Nº FOTO	Fecha	UE-OBJECTO-SECTOR-CATA
DSC_201	29/04/2024	Inicio
DSC_202	29/04/2024	Inicio
DSC_203	29/04/2024	Inicio
DSC_204	29/04/2024	Inicio
DSC_205	29/04/2024	UE202
DSC_206	29/04/2024	UE202
DSC_207	29/04/2024	UE202
DSC_208	29/04/2024	UE202
DSC_209	29/04/2024	UE202
DSC_210	29/04/2024	UE202
DSC_211	29/04/2024	UE202
DSC_212	29/04/2024	Perfil W
DSC_213	29/04/2024	Perfil S
DSC_214	29/04/2024	Ampliacion
DSC_215	29/04/2024	Ampliacion
DSC_216	29/04/2024	Proceso
DSC_217	29/04/2024	Proceso
DSC_218	29/04/2024	Proceso
DSC_219	29/04/2024	Proceso
DSC_220	29/04/2024	Proceso
DSC_221	29/04/2024	Proceso
DSC_222	29/04/2024	Sondaxe 2
DSC_223	29/04/2024	Tumba 3
DSC_224	29/04/2024	Tumba 3
DSC_225	29/04/2024	Tumba 3
DSC_226	29/04/2024	Tumba 3
DSC_227	29/04/2024	Tumba 3
DSC_228	29/04/2024	Tumba 3
DSC_229	29/04/2024	Tumba 3
DSC_230	29/04/2024	Tumba 3
DSC_231	29/04/2024	Perfil S
DSC_232	29/04/2024	Perfil W
DSC_233	29/04/2024	Perfil E
DSC_234	29/04/2024	Proceso
DSC_235	29/04/2024	Proceso
DSC_236	29/04/2024	Proceso

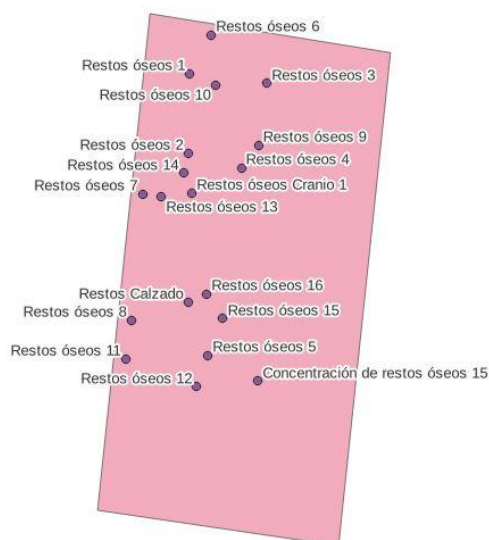
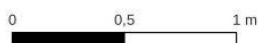
DSC_237	29/04/2024	Tumba 3 en planta
DSC_238	29/04/2024	Perfil E
DSC_239	29/04/2024	Detalle cranio
DSC_240	29/04/2024	Planta tumba 3
DSC_241	29/04/2024	Detalle cranio
DSC_242	30/04/2024	Proceso
DSC_243	30/04/2024	Proceso
DSC_244	30/04/2024	Proceso
DSC_245	30/04/2024	Proceso
DSC_246	30/04/2024	Proceso
DSC_247	30/04/2024	Proceso
DSC_248	30/04/2024	Proceso
DSC_249	30/04/2024	Proceso
DSC_250	30/04/2024	Planta final
DSC_251	30/04/2024	Planta final
DSC_252	30/04/2024	Perfil E
DSC_253	30/04/2024	Perfil E
DSC_254	30/04/2024	Perfil N
DSC_255	30/04/2024	Perfil W
DSC_256	30/04/2024	Planta final

9.5. Táboa de restos exhumados durante a intervención

A continuación se detalla unha táboa dos restos exhumados xeoreferenciados durante a intervención da sondaxe 1, utilizando como referencia a esquina superior esquerda NW (Punto 0) da sondaxe realizada.

Referencia de restos óseos exhumados durante a primeira fase da intervención	X	Y	Z
Restos óseos 1	23 cm	20 cm	17 cm
Restos óseos 2	57 cm	23 cm	20 cm
Restos óseos 3	21 cm	76 cm	20 cm
Restos óseos 4	62 cm	108 cm	28 cm
Restos óseos 5	145 cm	42 cm	29 cm
Restos óseos 6	0,05 cm	27 cm	23 cm
Restos óseos 7	80 cm	0,05 cm	47 cm
Restos óseos 8	135 cm	0,06 cm	41 cm
Restos óseos 9	52 cm	54 cm	53 cm
Restos óseos 10	26 cm	32 cm	50 cm
Restos óseos 11	154 cm	0.05 cm	47 cm
Restos óseos 12	159 cm	38 cm	57 cm
Restos óseos 13	80 cm	13 cm	57 cm
Restos óseos 14	68 cm	22 cm	70 cm
Restos Calzado	30 cm	125 cm	66 cm
Concentración de restos óseos 15	155 cm	65 cm	67 cm

Restos óseos cráneo 1	71 cm	27 cm	69 cm
Restos óseos 15	130 cm	46 cm	66 cm
Restos óseos 16	102 cm	38 cm	73 cm

Localización dos restos óseos na planta da sondaxe 1

10. Materiais arqueolóxicos

Como se explicou de modo xeral no apartado metodolóxico, o tratamento do conxunto material recuperado no transcurso da intervención proseguíu as convencións habituais.

Durante os traballos de campo, ao tempo que se escavaban os diferentes depósitos procedíase á separación dos materiais exhumados por UEs, asignando unha bolsa a cada unha delas na que tamén se incluía o código xeral da intervención **FOC23.UE/01** (Foxa Cemiterio o Castro Ano 2023.número de UE/ número de bolsa), ao tempo que se combinaba co rexistro na respectiva ficha – índice de todas as bolsas. Cando as características dalgunha das pezas así o requiría, ben fose polo seu volume, fragilidade, etc., asignábase un embalaxe adecuado ás mesmas, nas que se incluía o mesmo tipo de información referida.

A totalidade dos materiais recuperados foi almacenado xunto cos restos exhumados ao tratarse de restos persoais. Estes materiais, que non poden ser considerados de índole arqueolóxica nin patrimonial serán depositados xunto cos restos unha vez analizados e rematadas as pesquisas, xa sexa no lugar onde foron extraídos de ser negativas, ou, de ser o caso de tratarse dos restos de Asunción Casado Atanes, postos a disposición dos seus familiares xunto cos restos, segundo a Lei 52/2007, de 26 de decembro, pola que se recoñecen e amplían os dereitos e se establecen medidas en favor os que padeceron persecución ou violencia durante a Guerra Civil e a Ditadura, o destino dos restos humanos é a súa recuperación polos descendentes directos das persoas asasinadas, a súa identificación e eventual traslado a outro lugar ou a inhumación no cemiterio correspondente ao termo municipal no que se atoparan.

11. Conclusións

Entre os días 23 e 25 de outubro do ano 2023 e o 29 e 30 de abril de 2024, executouse a actuación denominada "Intervención arqueolóxica para a identificación e exhumación dunha foxa con vítimas da represión franquista no cemiterio de San Pedro do Castro (Pexeiros-Viana do Bolo-Ourense)", autorizada mediante resolución da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural con data 19 de setembro de 2023.

Con esta intervención realizada dentro do marco do Convenio de colaboración entre a Vicepresidencia Segunda, Consellería de Presidencia, Xustiza e Deportes, a consellería de Cultura, Educación, Formación Profesional e Universidade da Xunta de Galicia e a Universidade de Santiago de Compostela para a realización de actuacións dentro do Plan Cuadrienal 2021/2024 de Memoria Democrática en Galicia 2022, pretendíanse recuperar os restos de Anunciación Casado Atanes ("La Pasionaria"), veciña de San Mamede, enterrada no citado cemiterio de Castro, paseada o 21 de agosto de 1936 na leira de Gracinda polos militares sublevados.

Nunha primeira fase foi realizada unha sondaxe vencellada a placa conmemorativa localizada no adro da igrexa de O Castro, xa que segundo as pesquisas previamente efectuadas e a información recadada pola equipa interdisciplinaria anteriormente detallada, realizouse unha sondaxe nun lateral do cemiterio, -entre o muro do adro e o muro norte da igrexa- xunto a placa conmemorativa que leva o seu nome. Baixo os niveis superficiais, foron localizados dous enterramentos de época contemporánea, posiblemente da segunda metade do século XX polos restos plásticos localizados sobre estes enterramentos.

Segundo os datos obtidos durante a intervención, no momento do enterramento da denominada *Tumba 2*, a máis antiga das dúas

localizadas, poderíase haber alterado os restos do enterramento pertencente a Anunciación Casado Atanes propiciando así a súa desaparición e destrución.

É común nos cemiterios que contan con pouco espazo de enterramento como sucede no caso que nos ocupa, a reutilización de zonas enterramento, e como consecuencia disto, de retiradas dos restos óseos que se podan localizar durante as inhumacións, sobre todo nestes momentos que se levaron a cabo os enterramentos das *Tumbas 1 e 2*, nos que por descoñecemento ou necesidade, se levaron a cabo os mesmos, engadindo que aínda non existía unha placa conmemorativa que puidera identificar como tal o lugar de enterramento de Anunciación Casado Atanes.

Tras un primeiro enterramento (*Tumba 2*), que xa puido alterar o enterramento na que se encontraría inhumada Anunciación, realizouse outro enterramento, denominado *Tumba 1*, que se atopa cortando o a *Tumba 2*, alterando aínda máis os depósitos que nos podan falar de un enterramento anterior. Neste senso, nos niveis de recheo, foron localizados varios restos óseos que, segundo un estudo previo en campo polo antropólogo forense Fernando Serrulla, poderían corresponder a unha muller de entre 45 ou 50 anos de idade, así como obxectos persoais, como calzado de muller, o que nos fala de unha alteración na posible foxa de Anunciación polos conseguíntes enterramentos.

Posteriormente, realizouse unha segunda fase, xa que , durante a realización dos traballos de escavación da sondaxe 1 e grazas a un informante que afirmaba coñecer de primeira man o lugar de enterramento, realizouse unha segunda escavación para comprobar esta información, a 10 m cara o E da sondaxe 1, que se denominou Sondaxe 2. Nesta sondaxe, trala retirada dos depósitos superiores, foi localizado un enterramento que se deu en nomear *Tumba 3*. Este

enterramento, atópase a 1 m 10 cm de potencia, tallado parcialmente no substrato rochoso cara o S, en nos niveis de recheo cara o N, podería pertencer a unha muller de idade e estatura compatibles coa que tiña Anunciación no momento do seu deceso, segundo a información dada en campo polo antropólogo forense. A tumba presenta un avanzado estado de deterioro, tanto o cadaleito, coma os restos óseos que nel se atoparon.

Soamente os estudos forenses e xenéticos poderán aclarar se os restos óseos recollidos nas dúas sondaxes, pertencen a Anunciación. En base a isto, os restos exhumados durante a intervención localizados, tanto na UE de recheo da sondaxe 1, coma na Tumba 3 da sondaxe 2, foron trasladados a Unidade de Antropoloxía Forense do Instituto Legal de Galicia, así como os bens materiais localizados, coa finalidade de sometelos ás analíticas pertinentes a efectos de identificar se pertencen ou non a Anunciación Casado Atanes, e de ser o caso, poñer os seus restos a disposición dos seus familiares.

De seres negativos os resultados xenéticos e forenses, procederá a devolver os restos o lugar no que foron exhumados.

En canto a prospección por metalodetección realizada no lugar onde Anunciación foi paseada, a chamada Curva das Revendeitas, os resultados obtidos durante estes traballos foron negativos, xa que aínda que se localizaron materiais metálicos (latas, pilas, lixo etc.) que corresponden a momentos contemporáneos, sendo un lugar de paso concorrido na carreteira entre Viana do Bolo e A Gudiña, a non localización de restos balísticos ou proxectís no lugar do suceso deuse por concluída a procura neste lugar.

12. Temporalidade da actuación

En cumprimento da normativa vixente en materia de patrimonio cultural, así como das condicións establecidas na resolución da Dirección Xeral de Patrimonio cultural pola que se autorizan os traballos, notificouse a esta Dirección xeral o inicio e a finalización dos traballos, que tivo unha duración de 4 xornadas laborais, dende o 23 de outubro ata o 26 de outubro de 2023, momento no que se realizou a sondaxe 1. Neste momento realizouse unha suspensión temporal da intervención, que foi reanudada nas datas 29 e 30 de abril de 2024, momento no que foi realizada a segunda fase na que foi escavada a sondaxe 2.

13. Relación nominal do equipo que participa na intervención

Ademais do xa mencionado Fernando Serrulla Rech, do Instituto de Medicina Legal de Galicia, participan neste proxecto as seguintes persoas vinculadas á Universidade de Santiago de Compostela:

- Lourenzo Fernández Prieto, I.P. Dep. de Historia. Grupo HISTAGRA.
- Antonio Mígez Macho, Dep. de Historia. Grupo HISTAGRA.
- Concepción López Sánchez, investigadora predoutoral do Grupo HISTAGRA.
- Rafael García Ferreira, investigador predoutoral do Grupo HISTAGRA.
- Xavier Buxeiro Alonso, investigador predoutoral do Grupo HISTAGRA.
- Aldara Cidrás Fuentes, investigador predoutoral do Grupo HISTAGRA.
- Jessica Nogueira Castro, investigadora predoutoral do Grupo HISTAGRA.
- José Carlos Sánchez Pardo, investigador postdoutoral do Grupo Síncrisis.
- Ángel Carracedo Álvarez, Instituto de Ciencias Forenses Luís Concheiro (USC)
- María Victoria Lareu Huidobro, Directora do Instituto de Ciencias Forenses (USC).
- Ana Mosquera Miguel, investigadora postdoutoral do Instituto de Ciencias Forenses (USC).
- Amelia Rodríguez López, persoal técnico do Instituto de Ciencias Forenses (USC).
- Adrián Ambroa Conde, investigador predoutoral do Instituto de Ciencias Forenses (USC).
- Ana Freire Aradas, investigadora postdoutoral do Instituto de Ciencias Forenses (USC).
- María de la Puente Vila, investigadora postdoutoral do Instituto de Ciencias Forenses (USC).

Participaron tamén neste proxecto, como executores das sondaxes arqueolóxicas:

Mario César Vila, director arqueólogo de Tempos Arqueólogos S.L.

Director da intervención arqueolóxica

Sergio Sánchez García, arqueólogo profesional en Tempos Arqueólogos S.L.

Asistente a dirección arqueolóxica

Tania Rial Figueiras, arqueóloga profesional en Tempos Arqueólogos S.L.

Equipo técnico

Manuel Piñeiro Soto, arqueólogo profesional en Tempos Arqueólogos S.L.

Equipo técnico

Enrique Rouco Pernas, arqueólogo profesional en Tempos Arqueólogos S.L.

Equipo técnico

14. Documentación anexa e certificados

14.1. Permiso do Bispado de Astorga

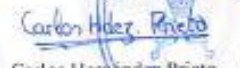

FRANCISCO JAVIER GAY ALCAIN
VICARIO GENERAL DE LA DIÓCESIS DE ASTORGA

Vista la instancia que, con fecha de 24 de julio de 2023, presenta D. Lorenzo Fernández Prieto, en representación del Grupo HISTAGRA de la Universidad de Santiago de Compostela y de la familia de Dña. **Anunciación Casado Atanes**, muerta presuntamente el 21 de agosto de 1936, cuyo cadáver habría sido inhumado, según la solicitud, en el Cementerio de **O Castro** (parroquia de Pixeiros, municipio de Viana do Bolo, provincia de Ourense), en lo que nos concierne como titulares de dicho cementerio parroquial, en virtud de la Ley 20/2020 de 19 de octubre, de Memoria Democrática (art. 20), por el presente decreto otorgamos la pertinente **autorización** para que se realice la exhumación de los restos mortales de la referida difunta, siempre que no se vean afectados otros enterramientos en las intervenciones a realizar. Deberá contar con las autorizaciones administrativas pertinentes de los organismos competentes y las enviarán al Obispado antes de comenzar con la exhumación, procurando garantizar la información necesaria para una buena sintonía con los vecinos de la Parroquia.

Dado en Astorga, a 25 de agosto de 2023.

Fco. Javier Gay Alcaín
Vicario General

 Por mandato de S. S. Ilmo.

Carlos Hernández Prieto
Canciller del Obispado

Reg. Sal. 271/23

14.2. Notificación á Fiscalía de Sala de Dereitos Humanos e Memoria Democrática.

 MINISTERIO DE LA PRESIDENCIA,
 RELACIONES CON LAS CORTES
 Y MEMORIA DEMOCRÁTICA

 SECRETARÍA DE ESTADO DE
 MEMORIA DEMOCRÁTICA

Notificación a Fiscalía de Sala de Derechos Humanos y Memoria Democrática del hallazgo de restos humanos en fosas comunes.

Establecido el plan cuatrienal de exhumaciones por parte de la Secretaría de Estado de Memoria Democrática y en aplicación de lo dispuesto en los artículos 22.1 y 24 de la Ley 20/2022, de 19 de octubre, de Memoria Democrática, mediante el presente escrito se notifica a la Fiscalía de Sala de Derechos Humanos y Memoria Democrática el hallazgo de restos humanos con signos de muerte violenta en la exhumación que se lleva a cabo en la siguiente fosa común:

Fecha: 24/10/2023

Ubicación de la fosa

Localidad: O CASTRO PEXEIRO VIANA DO BOLO

Provincia: OURENSE

Comunidad Autónoma: GALICIA

Características de la fosa: ENTERRAMIENTO INDIVIDUAL EN EL CEMENTERIO PARROQUIAL

Georreferencia: UTM X: 655966
 UTM Y: 4664241

Contacto con equipo de investigación encargado de la exhumación

Director de la investigación: MARZO CESAR VILAS (Director arqueológico)
 FERNANDO SERRULLA (Forense)

E-mail: cesar@tempos.es
 fernando.serrulla.rech@xunta.gal

Otras cuestiones de interés

14.3. Prevención e riscos laborais

CERTIFICADOS

En A Coruña, a 24 de febreiro de 2021

TAPREGA PREVENCIÓN DE RIESGOS SL con CIF: B36926640 con acreditación definitiva según resolución de 25 de abril de 2003 y nº de expediente AS840A2003/21-O de la Consellería de Asuntos Sociais, Emprego e Relacións Laborais da Xunta de Galicia, con domicilio social en c/ Pasteur 30,1º 15008 - A Coruña.

CERTIFICA:

Que la empresa **TEMPOS ARQUEÓLOGOS SL** CIF nº: **B70608948** con domicilio social en **ARQUITECTO DOMINGO A. DE ANDRADE 15704 Santiago de Compostela (Coruña, A)**, tiene concertado el servicio de prevención de riesgos laborales con **TAPREGA PREVENCIÓN DE RIESGOS SL** entidad especializada ajena a la empresa según se articula en el artículo 30.1 de la Ley 31/1995 de Prevención de Riesgos Laborales y en el artículo 10 del Real Decreto 39/1997 Reglamento de los Servicios de Prevención

Dicho concierto ha sido renovado para las siguientes especialidades:

- SEGURIDAD EN EL TRABAJO.
- HIGIENE INDUSTRIAL.
- ERGONOMÍA / PSICOSOCIOLOGÍA APLICADA.

Con fecha **23-01-2021** y con duración hasta el **22-01-2022**

- MEDICINA DEL TRABAJO.

Con fecha **23-01-2021** y con duración hasta el **22-01-2022**

Encontrándose al corriente de todos los pagos derivados de este contrato hasta el 22-01-2022.

Fernando Fernández Dobao
Director General
TAPREGA PREVENCIÓN DE RIESGOS SL
DNI: 76573246J a fecha 24 de febreiro de 2021

CERTIFICADO DE FORMACIÓN

(Ley 32/2006, de 18 de octubre, reguladora de la subcontratación en el sector de la construcción y Real Decreto 1109/2007, de 24 de octubre, por el que se desarrolla la Ley 32/2006, de 18 de octubre, reguladora de la subcontratación en el sector de la construcción)

Nombre o razón social TEMPOS ARQUEÓLOGOS SL		Fecha del certificado 06/02/2020
NIF B70608948	C.C.C. 0111 15 123803092	

La empresa arriba indicada declara que cuenta con personas que, conforme a su plan de prevención, ejercen funciones de dirección y han recibido la formación necesaria, de conformidad con lo previsto en el artículo 12.4 del Real Decreto 1109/2007, de 24 de agosto.

Asimismo, TAPREGA PREVENCIÓN DE RIESGOS, S.L. certifica que los trabajadores que prestan servicios para la empresa en obras de construcción han recibido formación específica en materia de prevención de riesgos laborales.

Firma y sello de la empresa
o de su representante

Firmado por 33300568H
MARIO CESAR (R:
B70608948) el día
07/02/2020 con un
certificado emitido
por AC Representación

Firma y sello de la organización
preventiva o de su representante

Ibermutua gallega

Mutua Colaboradora con la Seguridad Social nº 274

D. CARLOS JAVIER SANTOS GARCÍA, DIRECTOR GENERAL DE **IBERMUTUA**,
MUTUA COLABORADORA CON LA SEGURIDAD SOCIAL Nº 274

CERTIFICA:

Que la empresa abajo indicada, tiene concertado el riesgo de accidentes de trabajo y enfermedades profesionales y la prestación de Incapacidad Temporal derivada de Contingencias Comunes con esta mutua, en base a los datos que se indican a continuación.

Razón social	TEMPOS ARQUEOLOGOS SL
N.I.F.	B70608948

La vigencia del Documento de Asociación es de un año, prorrogable tácitamente por anualidades sucesivas, en tanto la empresa no manifieste su voluntad en contrario, de acuerdo con lo previsto por el artículo 83.1.a del Texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social, aprobado por el Real Decreto Legislativo 8/2015, de 30 de octubre.

A petición de la empresa, para que surta los efectos oportunos donde corresponda, se expide el presente certificado en Madrid, a 10 de septiembre de 2021.

Carlos Javier Santos García
DIRECTOR GENERAL

SÍGUENOS EN:

Documento firmado digitalmente con sello de órgano por Ibermutua, Mutua Colaboradora con la Seguridad Social nº 274, a 10 de septiembre de 2021 a las 09:52:46.
Código seguro de verificación: AFZ641245DZFFZ4FC38FDBE6625D27AED3.

HOJA Nº 2

RELACIÓN DE CÓDIGOS DE CUENTA DE COTIZACIÓN
DE LA EMPRESA **TEMPOS ARQUEOLOGOS SL.**
(N.I.F.: **B70608948**)

CÓDIGO DE CUENTA DE COTIZACIÓN	FECHA DE EFECTO CP	FECHA DE EFECTO CC
15/1238030/92-0111	31/01/2020	
27/1082336/25-0111	02/07/2021	

Madrid, a 10 de septiembre de 2021

14.4. Rexistro de empresas acreditadas

REGISTRO DE EMPRESAS ACREDITADAS SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓN (Ley 32/2006, de 18 de octubre)			
CERTIFICADO DE INSCRIPCIÓN			
DATOS DE LA SOLICITUD			
Nombre y apellidos MARIO CESAR VILA	Nº Identificador NIF 33300568H	Fecha de la solicitud 13/02/2020	
En representación de (si procede):			
Nombre o razón social		Nº Identificador	
LA AUTORIDAD LABORAL DE GALICIA			
CERTIFICA:			
Que, según los datos obrantes en el Registro de Empresas Acreditadas, la empresa cuyos datos se indican a continuación figura inscrita en el Registro de GALICIA desde el 13/02/2020			
Nombre o razón social TEMPOS ARQUEOLOGOS SL		Nº Inscripción REA 11/15/0026323	
Domicilio ARQUITECTO DOMINGO A DE ANDRADE 12 bajo			
Localidad SANTIAGO DE COMPOSTELA	Provincia A CORUÑA	País ESPAÑA	
Nº Identificador CIF B70608948	Código de Cotización Principal 15123803092	CNAE 74 - Otras actividades profesionales, científicas y técn	
De acuerdo con el artículo 6 del Real Decreto 1109/2007, de 24 de agosto, por el que se desarrolla la Ley 32/2006, de 18 de octubre, reguladora de la subcontratación en el Sector de la Construcción:			
- La inscripción en el Registro es única, tiene validez en todo el territorio nacional y permite a las empresas incluidas en el mismo intervenir en la subcontratación en el sector de la construcción como contratistas o subcontratistas. - Cuando la empresa comitente obtenga certificación relativa a la inscripción en el Registro de una empresa subcontratista, se entenderá que ha cumplido con su deber de vigilar el cumplimiento por dicha empresa subcontratista de las obligaciones establecidas en el artículo 4, apartados 1 y 2, de la Ley 32/2006, de 18 de octubre. En tal caso, la empresa comitente quedará exonerada durante la vigencia del contrato y para una sola obra de construcción de la responsabilidad prevista en el artículo 7.2 de la citada Ley para el supuesto de incumplimiento por dicho subcontratista de las obligaciones de acreditación y registro. - Lo indicado en el párrafo anterior se entiende sin perjuicio de las obligaciones y responsabilidades establecidas en otras disposiciones sociales. En todo caso será exigible la responsabilidad establecida en los artículos 42 y 43 del Estatuto de los Trabajadores cuando se den los supuestos previstos en el mismo. - La certificación prevista en este artículo deberá haber sido solicitada dentro del mes anterior al inicio de la ejecución del contrato, será emitida por el órgano competente en el plazo máximo de diez días naturales desde la recepción de la solicitud y tendrá efectos con independencia de la situación registral posterior de la empresa afectada.			
Y para que conste a los expresados efectos, se expide la presente el 13 de febrero de 2020			

Nota: La autenticidad y validez de este certificado deberá ser comprobada por el destinatario accediendo a la página web del sistema REA (<https://expinterweb.mitramiss.gob.es/rea>) por la opción "Consulta de certificados emitidos" para que surta en cada caso los efectos previstos por el ordenamiento jurídico. Para ello deberá utilizarse el siguiente Nº de Localizador 139464103318506363.

CSV : REA-f7ad-ad44-decc-ca9f-9ddb-4f77-d9e2-6c55

DIRECCIÓN DE VALIDACIÓN : <https://sede.administracion.gob.es/pagSedeFront/servicios/consultaCSV.htm>

FIRMANTE(1) : SELLO ELECTRONICO PARA LA ACTUACION AUTOMATIZADA DEL MINISTERIO DE TRABAJO MIGRACIONES Y SEGURIDAD SOCIAL | FECHA : 13/02/2020 15:13 | NOTAS : F

14.5. Qualidade

Certificado del Sistema de Gestión de la Calidad

ER-0670/2017

AENOR certifica que la organización

TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L.

dispone de un sistema de gestión de la calidad conforme con la Norma UNE-EN ISO 9001:2015

para las actividades Elaboración y ejecución de proyectos sobre bienes materiales pertenecientes al patrimonio cultural.

que se realizan en RÚA ARQUITECTO DOMINGO A. DE ANDRADE, 12, BAJO IZQUIERDA. 15704. SANTIAGO DE COMPOSTELA (A CORUÑA)

Primera Emisión: 2017-12-22
Última Emisión: 2023-12-22

Expiración: 2026-12-22

[Handwritten signature]

Rafael GARCÍA MEIRO
CEO

AENOR INTERNACIONAL S.A.U.
Génova, 6. 28004 Madrid. España
Tel. (+34) 91 432 60 00.- www.aenor.com

Building
trust
together.

Certificate

AENOR has issued an IQNET recognized certificate that the organization:

TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L.

OFICINAS:

**RÚA ARQUITECTO DOMINGO A. DE ANDRADE, 12 BAJO IZQUIERDA
15704 - SANTIAGO DE COMPOSTELA
(A CORUÑA)**

has implemented and maintains a/an
Quality Management System

for the following scope:

Elaboration and execution of projects on cultural heritage.

which fulfils the requirements of the following standard

ISO 9001:2015

First issued on: 2017-12-22 Last issued: 2023-12-22 Validity date: 2026-12-22

Registration Number: ES-0670/2017

Alex Stoichitoiu
President of IQNET

Rafael GARCÍA MEIRO
CEO

AENOR
Confía

This attestation is directly linked to the IQNET Member's original certificate and shall not be used as a stand-alone document.

IQNET Members*:

AENOR Spain AFNOR Certification France APCER Portugal CCC Cyprus CISO Italy CQC China CQM China CQS Czech Republic
Cro Cert Croatia DQS Holding GmbH Germany EAGLE Certification Group USA FCAV Brazil FONDONORMA Venezuela ICONTEC
Colombia ICS Bosnia and Herzegovina Inspecta Sertifointi Oy Finland INTECO Costa Rica IRAM Argentina JQA Japan KFQ Korea
LSQA Uruguay MIRTEC Greece MSZT Hungary Nemko AS Norway NSAI Ireland NYCE-SIGE México PCBC Poland Quality Austria
Austria SII Israel SIO Slovenia SIRIM QAS International Malaysia SQS Switzerland SRAC Romania TSE Türkiye YUQS Serbia

* The list of IQNET Members is valid at the time of issue of this certificate. Updated information is available under www.iqnet-certification.com

Certificado de membresía

Por la presente se certifica que

TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L.

ya está totalmente registrado como proveedor en Achilles
Repro.

ID de Achilles: 00071763
Fecha de vencimiento: 18 octubre 2024

Dr. Paul Stanley
Chief Executive Officer
Achilles

Producto y servicio

Resumen de código

Nombre de proveedor: TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L.

ID de Achilles: 00071763

2.2.6 Consultoría de gestión de proyectos

2.2.14 Consultoría medioambiental

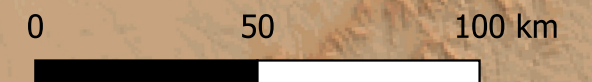

14.6. Protección de datos

15. Planimetría e anexos

- Plano 1. Localización da área de traballo (E. Gráfica).
- Plano 2. Situación da área de traballo (E. Gráfica).
- Plano 3. Localización da sondaxe realizada respecto a Igrexa de O Castro sobre PNOA (E. Gráfica).
- Plano 4. Perfiles E, S, W e N. Planta final da Sondaxe 1. (E. Gráfica).
- Plano 5. Fotogrametría final xeorreferenciada. (E. Gráfica).
- Plano 6. Dispersión dos restos óseos exhumados durante a intervención. (E. Gráfica).
- Plano 7. Planta e Perfil S da sondaxe 2. (E. Gráfica)
- Fichas Estratigráficas
- Fotogrametrías

▷ TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L. ▷ CIF B70608948
✉ Arquitecto Domingo A. de Andrade, 12 b 15704 - Santiago de Compostela (A Coruña)
© 881 97 27 67 ✉ info@tempos.es 🌐 www.tempos.es

PROMOTORES:

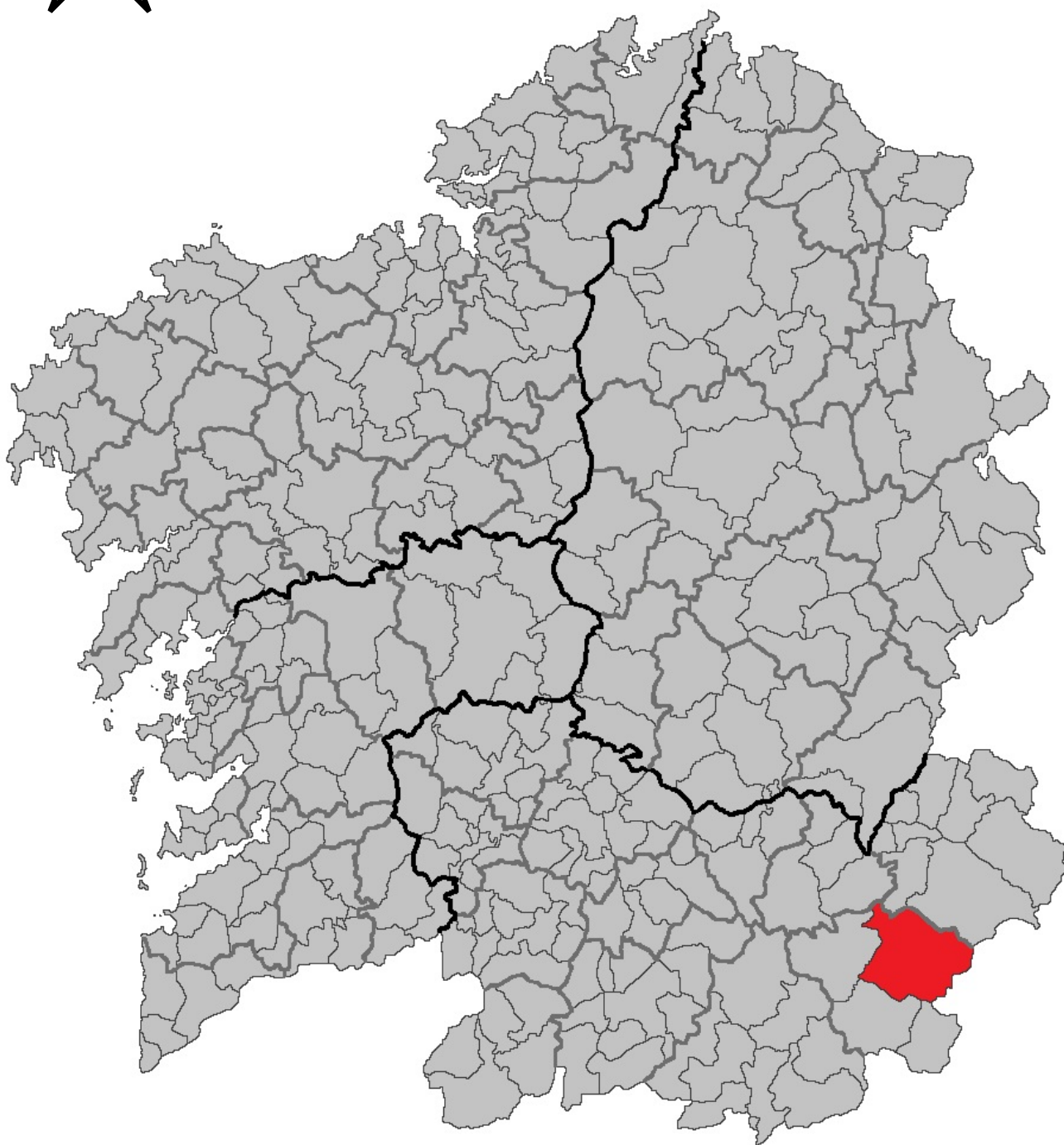
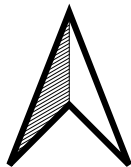
- Ministerio de la presidencia, relaciones con las Cortes y Memoria Democrática.
- Xunta de Galicia
- Universidade de Santiago de Compostela
- Histagra
- Síncrisis

PROXECTO: INTERVENCIÓN ARQUEOLÓXICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

TÍTULO: Situación da área de traballo

Nº PLANO:

1

▷ TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L. ▷ CIF B70608948
▷ Arquitecto Domingo A. de Andrade, 12 b 15704 - Santiago de Compostela (A Coruña)
© 881 97 27 67 info@tempos.es www.tempos.es

PROMOTORES:

- Ministerio de la presidencia, relaciones con las Cortes y Memoria Democrática.
- Xunta de Galicia
- Universidade de Santiago de Compostela
- Histagra
- Síncrisis

PROXECTO: INTERVENCIÓN ARQUEOLÓXICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

TÍTULO: Situación da área de traballo

Nº PLANO:

2

PROMOTORES:

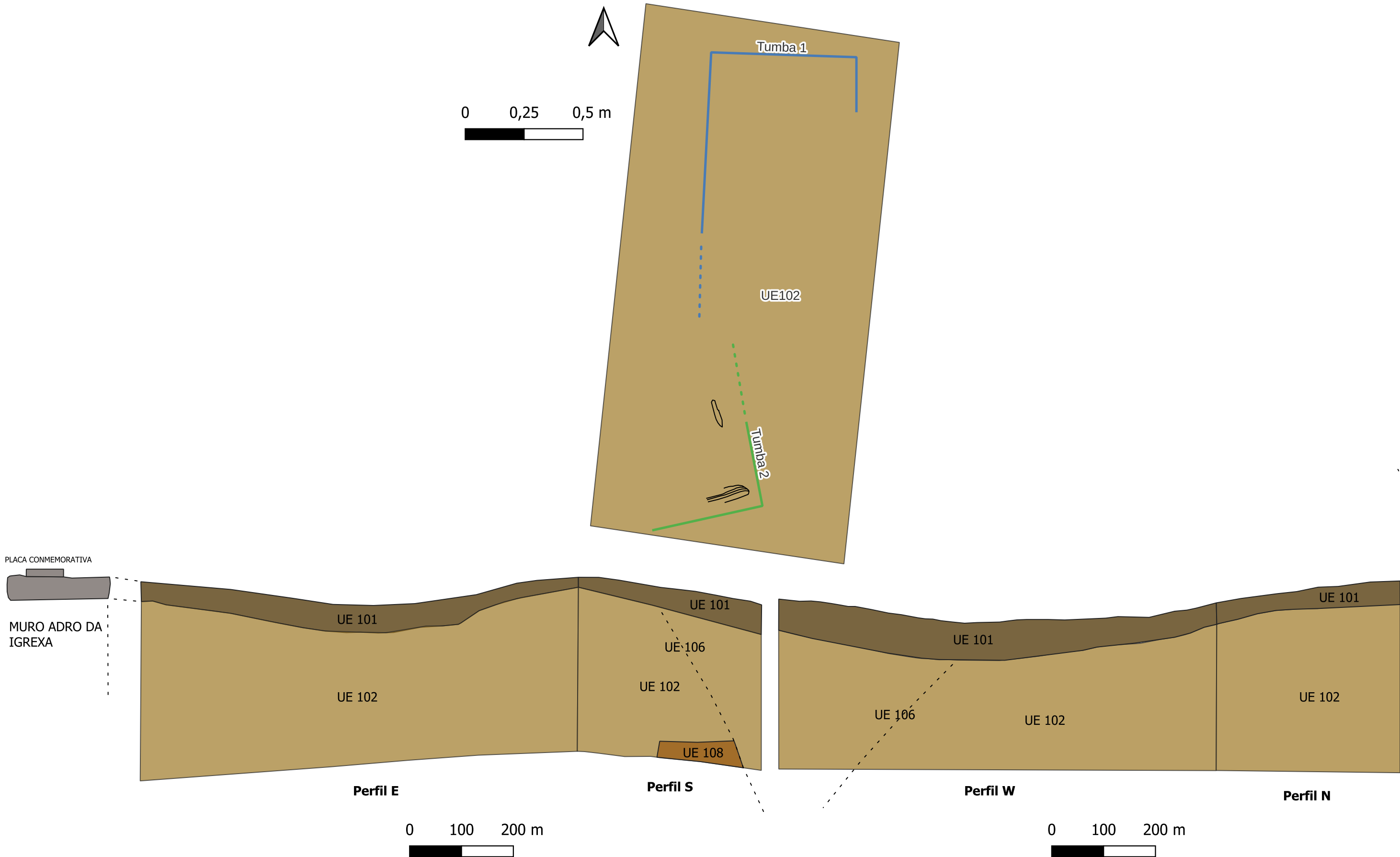
- Ministerio de la presidencia, relaciones con las Cortes y Memoria Democrática.
- Xunta de Galicia
- Universidade de Santiago de Compostela
- Histagra
- Síncrisis

PROXECTO: INTERVENCIÓN ARQUEOLÓXICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

TÍTULO: Localización da sondaxe realizada respecto a Igrexa de O Castro sobre PNOA

Nº PLANO:

3

Cemiterio de Castro

TEMPOS ARQUEÓLOGOS, S.L. - CIF B70608948
Arquitecto Domingo A. de Andrade, 12 b 15704 - Santiago de Compostela (A Coruña)
881 97 27 67 - info@tempos.es - www.tempos.es

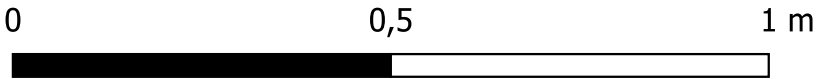
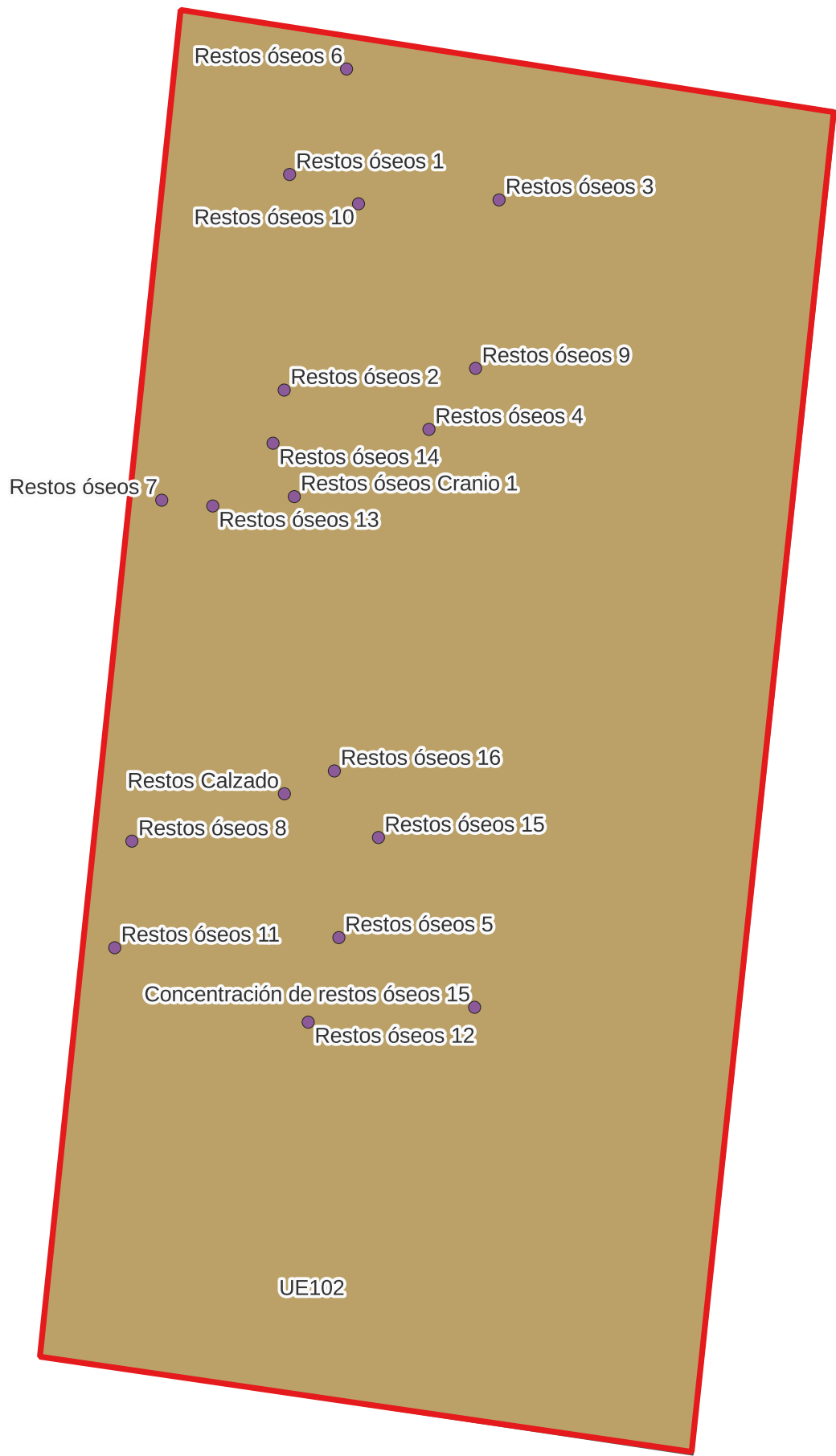
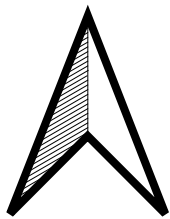
PROMOTORES:
-Ministerio de la presidencia, relaciones con las Cortes y Memoria Democrática.
-Xunta de Galicia
-Universidade de Santiago de Compostela
-Histagra
-Síncrisis

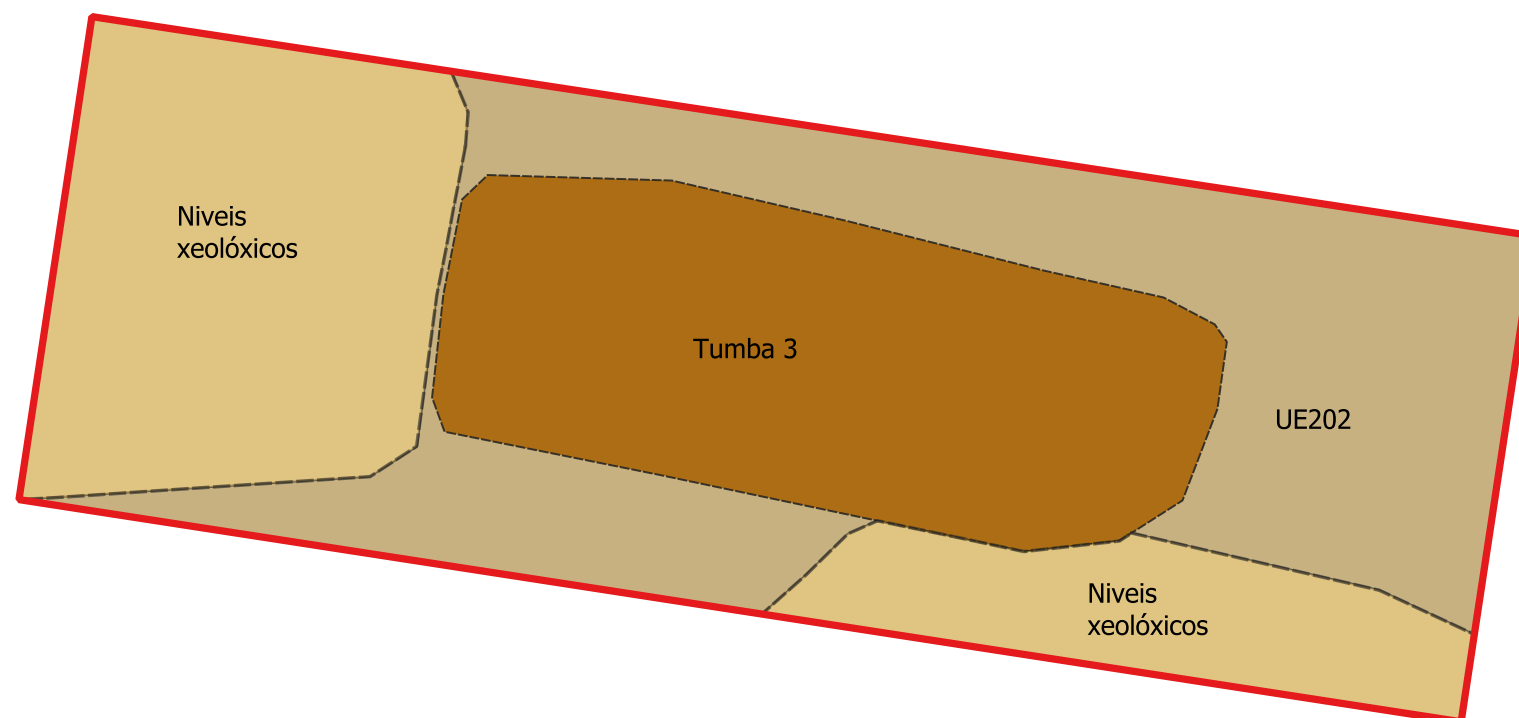
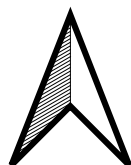
PROXECTO: INTERVENCIÓN ARQUEOLÓXICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

TÍTULO: Fotogrametría final xeorreferenciada

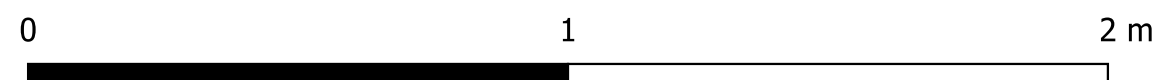
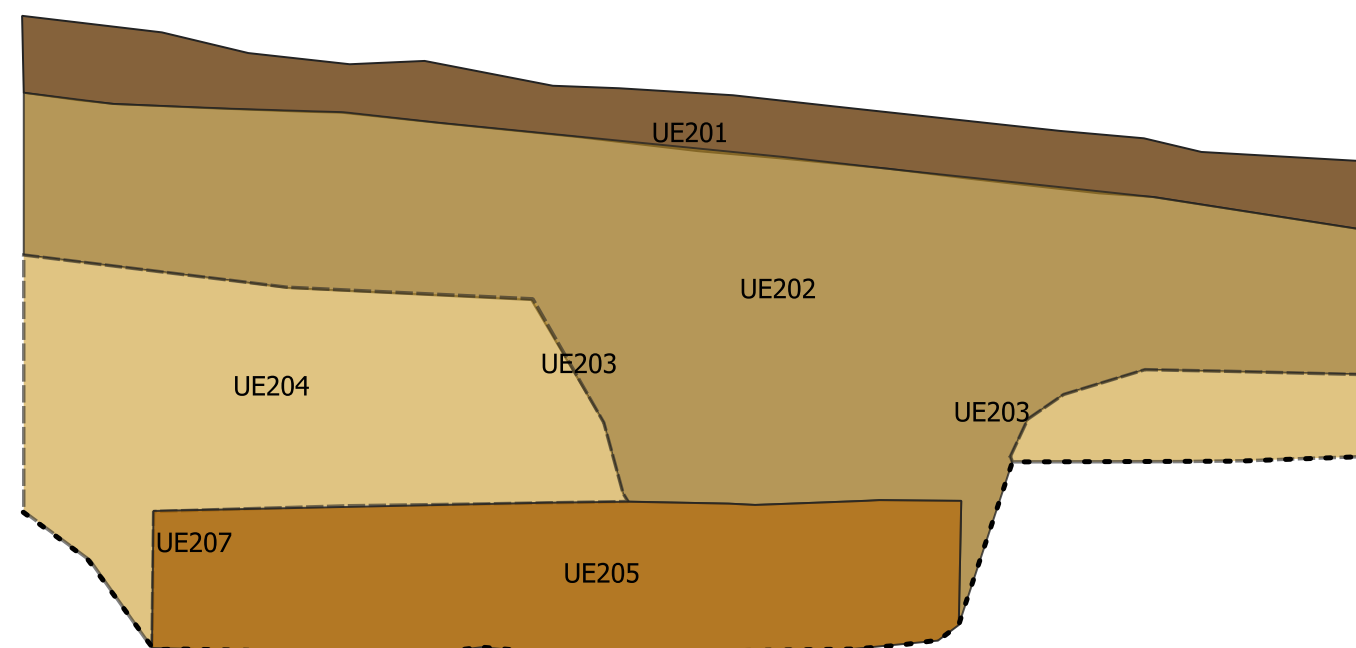
Nº PLANO:

5

PERFIL S

PROMOTORES:

-Ministerio de la presidencia, relaciones con las Cortes y Memoria Democrática.
-Xunta de Galicia
-Universidade de Santiago de Compostela
-Histagra
-Síncrisis

PROXECTO: INTERVENCIÓN ARQUEOLÓXICA PARA A IDENTIFICACIÓN E EXHUMACIÓN DUNHA FOXA CON VÍTIMAS DA REPRESIÓN FRANQUISTA NO CEMITERIO DE SAN PEDRO DE CASTRO (PEXEIROS-VIANA DO BOLO-OURENSE)

TÍTULO: Sondaxe 2 Planta e perfil S

Nº PLANO:

7

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100					
TÍTULO UE	CAPA VEXETAL											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		Marrón/Negro						
Potencia	5-10 cm			Compactación (estratos)		Media						
Orientación	-			Granulometría (estratos)		Media						
Inclinación	E-W			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	X	Non	-			
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	100 x 180 cm					Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible						
Forma	Rectangular											
Composición/Materiais	Cepellón											
Frecuencia e tipo de materiais	Alta presenza de recheo e escombros						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:	X	Planta:						Non			
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Depósito de cor marrón escuro/negro, de compactación media e grao medio. Trátase de un nivel vexetal composto por cepellón e restos de escombros procedentes das reformas do tellado da igrexa.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por

Reenchida por

Cortada por

Apóiaselle

Igual a

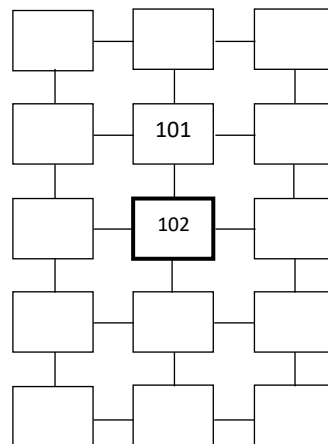
Cobre a

Reenche a

Corta a

Apóiasse en

102

Interpretación

Capa vexetal

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 23/10/23

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100				
TÍTULO UE	Depósito de recheo										
Atributos	Valores			Atributos		Valores					
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		Grisáceo					
Potencia	65-90 cm			Compactación (estratos)		Media-baixa					
Orientación	-			Granulometría (estratos)		Fino					
Inclinación	E-W			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-			
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	220 x 100				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible						
Forma	Rectangular										
Composición/Materiais	Recheos compostos por restos de tellas e clastos										
Frecuencia e tipo de materiais	Baixo. Material de recheo construtivo e ósos						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos				
Debuxo	Si: Perfil:	X	Planta:					Non			
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	X	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non

Descrición

.Depósito de recheo composto de clastos de esquistos e terra gris de compatación media-baixa e grao fino. Ten unha acumulación de restos construtivos como tellas e cascallo. Esta UE localízase sobre as tumbas (UUEE 103 a 108). Neste depósito localízanse restos óseos descontextualizados, posiblemente de muller.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 101

Reenchida por

Cortada por 103, 106

Apóiaselle

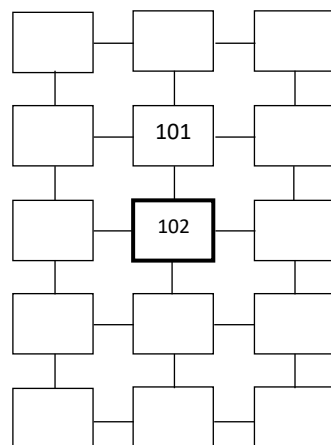
Igual a

Cobre a

Reenche a

Corta a

Apóiasse en

Interpretación

Depósito de recheo no que se realizan os enterramentos.

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100										
TÍTULO UE	Corte Tumba 1																
Atributos	Valores			Atributos			Valores										
Tipo UE	Corte			Cor (positivas)			-										
Potencia	-			Compactación (estratos)			-										
Orientación	-			Granulometría (estratos)			-										
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)			Si	X	Non	-							
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	-					Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible											
Forma	-																
Composición/Materiais	-																
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos										
Debuxo	Si: Perfil:			Planta:						Non							
Topografía	Si: Estación:			GPS:		-	Fotogrametría		-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non			
Mostra	Si: Datación:		-	Flotación:		-	Testemuña		-	Outros:		-	Material:		-	Non	

Descrición

.Corte realizado na UE 102 para o enterramento da denominada Tumba 1. Este corte tamén afecta a Tumba 2, xa que a corta.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por 104

Cortada por

Apóiaselle

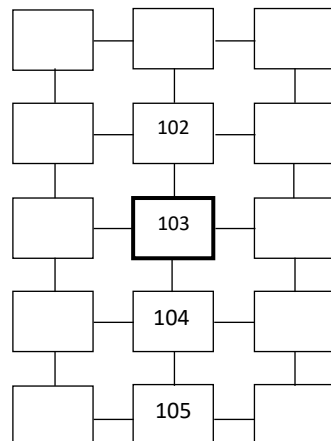
Igual a

Cobre a

Reenche a

Corta a 102, 106

Apóiasse en

Interpretación

Corte realizado na UE 102 para realizar o enterramento da denominada Tumba 1.

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100					
TÍTULO UE	Depósito Tumba 1											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-						
Orientación	N-S			Granulometría (estratos)		-						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	70x60 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	rectangular											
Composición/Materiais	-											
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Depósito da Tumba 1 que reeche o corte realizado na UE 103. Non foi escavado xa que non se trababa dos restos que se buscaban.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por

Cortada por

Apóiaselle

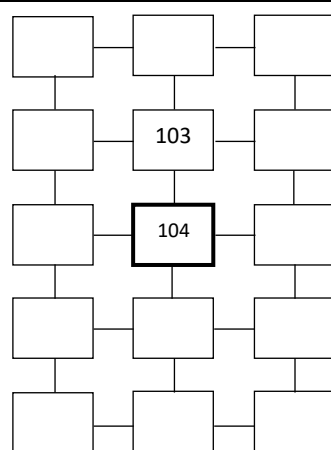
Igual a

Cobre a

Reenche a 103,105

Corta a

Apóiasse en

Interpretación

Depósito da Tumba 1.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 24/10/2023

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100					
TÍTULO UE	Caixa da Tumba 1											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-						
Orientación	N-S			Granulometría (estratos)		-						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	X	Non	-			
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	70x60 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Rectangular											
Composición/Materiais	Madeira											
Frecuencia e tipo de materiais	-					Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos						
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:						Non			
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Caixa de madeira pertencente a Tumba 1 que se atopa no depósito que reeñche a mesma (UE104). Non foi escavado.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por 104

Cortada por

Apóiaselle

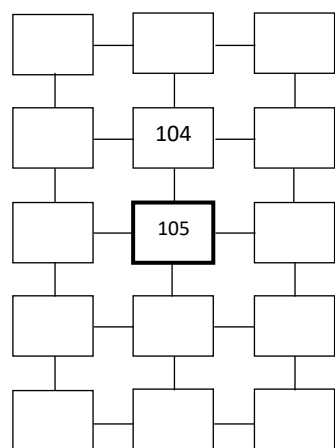
Igual a

Cobre a

Reenche a 103

Corta a

Apóiasa en

Interpretación

Caixa de madeira pertencente a Tumba 1.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 24/10/2023

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100						
TÍTULO UE	Corte Tumba 2												
Atributos	Valores			Atributos		Valores							
Tipo UE	Corte			Cor (positivas)		-							
Potencia	-			Compactación (estratos)		-							
Orientación	-			Granulometría (estratos)		-							
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	X	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	-				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible								
Forma	-												
Composición/Materiais	-												
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos						
Debuxo	Si: Perfil:			Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:			GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:		-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Corte realizado na UE 102 para o enterramento da denominada Tumba 2.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por 107

Cortada por 103

Apóiaselle

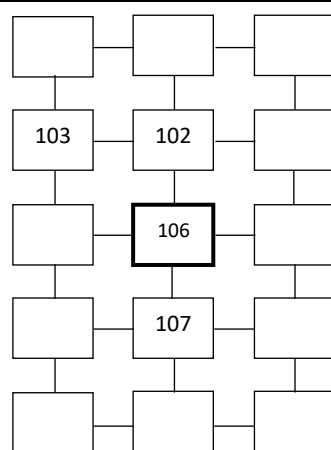
Igual a

Cobre a

Reenche a

Corta a 102

Apóiasse en

Interpretación

Corte realizado na UE 102 para realizar o enterramento da denominada Tumba 1.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 24/10/2023

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100				
TÍTULO UE	Depósito Tumba 2										
Atributos	Valores	Atributos	Valores								
Tipo UE	Depósito	Cor (positivas)	-								
Potencia	-	Compactación (estratos)	-								
Orientación	N-S	Granulometría (estratos)	-								
Inclinación	-	Fotografía (non, indicar motivo)	Si	X	Non	-					
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	47x37 cm		Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible								
Forma	Rectangular										
Composición/Materiais	-										
Frecuencia e tipo de materiais	-										
Debuxo	Si: Perfil:	Planta:	Non								
Topografía	Si: Estación:	GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros	-	Material:	-	Non

Descrición

. Depósito da Tumba 2 que reeche o corte realizado na UE 106. Non foi escavado xa que non se trababa dos restos que se buscaban.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por

Cortada por

Apóiaselle

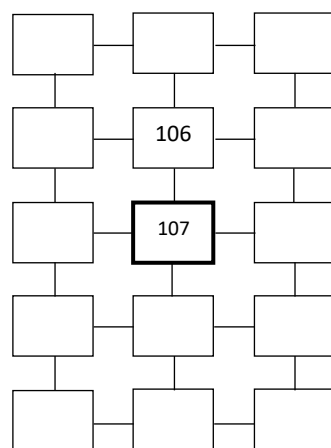
Igual a

Cobre a

Reenche a 106,108

Corta a

Apóiasa en

Interpretación

Depósito da Tumba 2.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 23/10/23

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2023	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100						
TÍTULO UE	Caixa da Tumba 2												
Atributos	Valores			Atributos		Valores							
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-							
Potencia	-			Compactación (estratos)		-							
Orientación	NW-SE			Granulometría (estratos)		-							
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si		Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	47x37 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible								
Forma	Rectangular												
Composición/Materiais	-												
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos						
Debuxo	Si:	Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si:	Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si:	Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

. Caixa de madeira pertencente a Tumba 2 que se atopa no depósito que reeche a mesma (UE107). Non foi escavado.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por 107

Cortada por

Apóiaselle

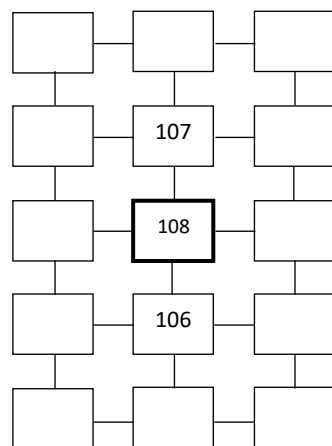
Igual a

Cobre a

Reenche a 106

Corta a

Apóiasse en

Interpretación

Caixa de madeira pertencente a Tumba 2

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 24/10/2023

Fase: 1

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	200					
TÍTULO UE	Capa vexetal											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-Marrón escuro						
Potencia	10-20 cm			Compactación (estratos)		-Alta						
Orientación	NW-SE			Granulometría (estratos)		-Gordo						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	300x 100 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Rectangular											
Composición/Materiais	-											
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Depósito de cor marrón escuro/negro, de compatación media e grao medio. Trátase de un nivel vexetal composto por cepellón e restos de escombros procedentes das reformas do tellado da igrexa.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparelo, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por

Reenchida por

Cortada por

Apóiaselle

Igual a

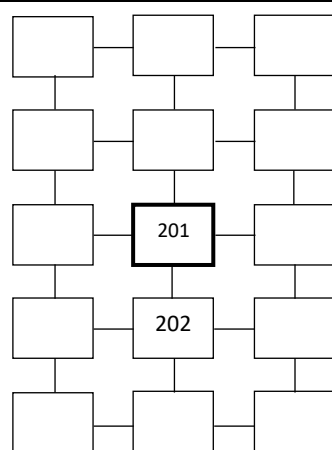
Cobre a

202

Reenche a

Corta a

Apóiasse en

Interpretación

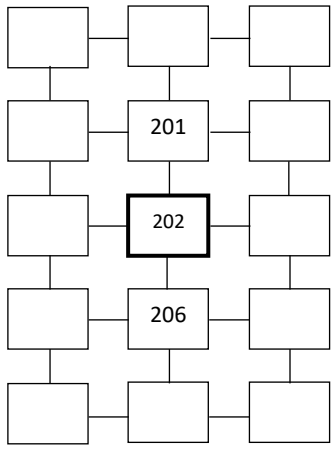
Cuberta vexetal

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 29/04/2024

Fase: 2

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	200
TÍTULO UE	Depósito de recheo						
Atributos	Valores	Atributos	Valores				
Tipo UE	Depósito	Cor (positivas)	-Marrón pardo				
Potencia	-Non se rematou de escavar	Compactación (estratos)	-Media				
Orientación	NW-SE	Granulometría (estratos)	-Gordo				
Inclinación	-	Fotografía (non, indicar motivo)	Si		Non		-
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	300x100 cm			Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible			
Forma	Rectangular						
Composición/Materiais	-Escombros, clastos						
Frecuencia e tipo de materiais	-			Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos			
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:				Non
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima: -
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros: -
Descrición Depósito de recheo composto de clastos de esquistos e terra gris de compatación media-baixa e grao fino. Ten unha acumulación de restos construtivos como tellas e cascallo. Esta UE localízase sobre a Tumba 3 e sobre os niveis xeolóxicos Neste depósito localízanse restos óseos descontextualizados.							
Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo. Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións. Interface construtiva: forma, dimensións, observacións Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo. ← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙							
Bosquexo/imaxe: Norte: 							
Relacións Cuberta por 201 Reenchida por Cortada por 203 Apóiaselle				Igual a Cobre a 204,205,206 Reenche a Corta a Apóiasa en			
Interpretación Depósito de recheo.							
Redactor/a da ficha: SSG		Data: 29/04/2024		Fase: 2		Revisada:	

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	200					
TÍTULO UE	Corte nos niveis xeolóxicos											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Corte			Cor (positivas)		-						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-						
Orientación	E-W			Granulometría (estratos)		-						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	130 x 80 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Irregular											
Composición/Materiais	-											
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

.Corte realizado nos niveis xeolóxicos e na UE202 para a realización da Tumba 3.

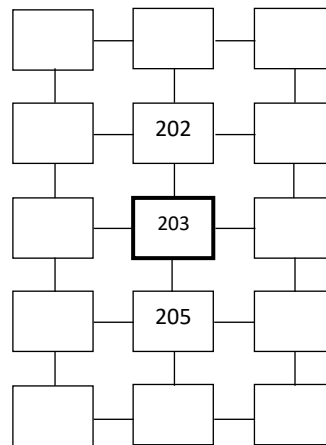
Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible
Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.
Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparelo, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.
Interface construtiva: forma, dimensións, observacións
Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.
 ← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións		Igual a		
Cuberta por	202	Cobre a		
Reenchida por	205,206	Reenche a		
Cortada por		Corta a	204, 202	
Apóiaselle		Apóiasse en		
Interpretación	Corte para realizar a Tumba 3.			
Redactor/a da ficha:	SSG	Data:	29/04/2024	Fase: 2
				Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	200					
TÍTULO UE	Niveis xeolóxicos											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-						
Orientación	-			Granulometría (estratos)		-						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	130 x 80 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Irregular											
Composición/Materiais	-Esquistos											
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

. Niveis xeolóxicos do terreo que se atopan cortados en parte para a realización do enterramento.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible
Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.
Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparelo, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.
Interface construtiva: forma, dimensións, observacións
Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.
 ← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 202

Reenchida por

Cortada por 203

Apóiaselle

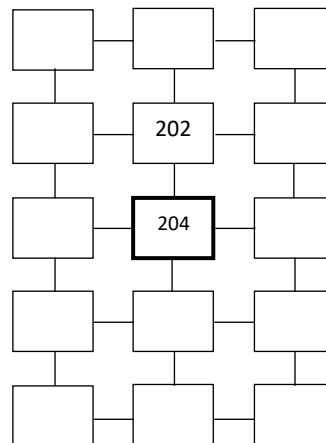
Igual a

Cobre a

Reenche a

Corta a

Apóiasa en

Interpretación

Niveis xeolóxicos.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 29/04/2024

Fase: 2

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	100					
TÍTULO UE	Depósito da Tumba 3											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-Marrón						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-Baixa						
Orientación	NW-SE			Granulometría (estratos)		-Media						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	160x60 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Rectangular											
Composición/Materiais	Ósos e clastos											
Frecuencia e tipo de materiais	-Media, restos da caiza e pertenzas do difunto.						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

. Depósito da Tumba 3 que reeche o corte realizado na UE 202 e nos niveis xeolóxicos. Neste depósito se atopan os restos exhumados.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 202

Reenchida por

Cortada por

Apóiaselle

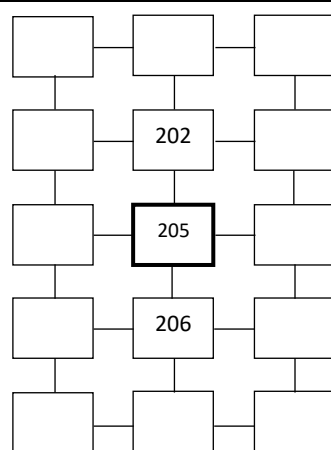
Igual a

Cobre a

Reenche a 206

Corta a

Apóiasse en

Interpretación

Depósito que reeche o cadaleito da Tumba 3.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 29/04/2024

Fase: 2

Revisada:

XACEMENTO:	Fosa Viana	ANO:	2024	CÓD. INTERVENCIÓN:	T-23-088	SECTOR:	200					
TÍTULO UE	Caixa da Tumba 3											
Atributos	Valores			Atributos		Valores						
Tipo UE	Depósito			Cor (positivas)		-						
Potencia	-			Compactación (estratos)		-						
Orientación	NW-SE			Granulometría (estratos)		-						
Inclinación	-			Fotografía (non, indicar motivo)		Si	Non	-				
Dimensións (Lonx x Alt x Anch)	160x60 cm				Indicar en función dos eixos cardinais N-S, E-O a ser posible							
Forma	Rectangular											
Composición/Materiais	-Madeira											
Frecuencia e tipo de materiais	-						Arqueolóxicos ou non, p.ex: clastos					
Debuxo	Si: Perfil:		Planta:					Non				
Topografía	Si: Estación:		GPS:	-	Fotogrametría	-	Cota máxima:	-	Cota mínima:	-	Non	
Mostra	Si: Datación:	-	Flotación:	-	Testemuña	-	Outros:	-	Material:	-	Non	

Descrición

. Caixa de madeira pertencente a Tumba 3 que se atopa no depósito que reench a mesma (UE202). Atópase reenchido por UE205.

Guía para a descrición. Incorporación da maior información posible

Cortes: en forma de planta, forma das esquinas, paredes, base, rupturas cóncava e convexa, alteracións, UE de recheo.

Elementos construtivos: materiais, tratamento/talla, técnica construtiva/aparello, morteiro/xuntas, dirección das caras, deformacións, revestimentos e enlucidos, observacións.

Interface construtiva: forma, dimensións, observacións

Bosquexo: Indicar UE de maneira numérica no mesmo.

← ↑ → ↓ ↖ ↗ ↘ ↙

Bosquexo/imaxe:

Norte:

Relacións

Cuberta por 102

Reenchida por 107

Cortada por

Apóiaselle

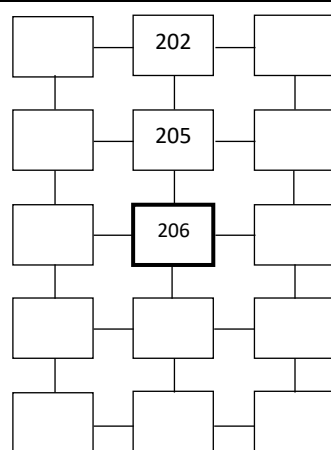
Igual a

Cobre a

Reench a 106

Corta a

Apóiasa en

Interpretación

Caixa de madeira pertencente a Tumba 3.

Redactor/a da ficha: SSG

Data: 29/04/2024

Fase: 2

Revisada:

